

Vilniaus Universitetas

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ
INSTITUTAS

Tarptautinių santykių ir diplomacijos magistro programa

Karolis Kalvaitis

**LIETUVOS NORMATYVINĖS GALIOS FORMAVIMAS IR
ĮGYVENDINIMAS UŽSIENIO POLITIKOJE**

Magistro darbas

Darbo vadovas: Prof. Tomas Janeliūnas

Vilnius, 2024 m.

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIS APRAŠAS

Kalvaitis K. Lietuvos normatyvinės galios formavimas ir įgyvendinimas užsienio politikoje: Tarptautiniai santykiai ir diplomatija, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas prof. Tomas Janeliūnas. – Vilnius, 2024. – 45 p.

Reikšminiai žodžiai: normatyvinė galia, normatyvinė užsienio politika, diplomatija.

Šiame darbe vertinama kaip Lietuvos diplomacijai sekėsi įgyvendinti Lietuvos Respublikos vyriausybių iškeltus normatyvinius tikslus 2004 – 2020 m. laikotarpiu. Teoriniu pagrindu tampa normatyvinės užsienio politikos fiksavimo bei vertinimo kriterijai išskirti analizuojant akademinę literatūrą nuostatų formavimo tarptautiniuose santykiuose bei normatyvinės galios analizės temomis. Tiriamojoje dalyje, remiantis URM veiklos ataskaitomis ieškoma kaip yra įgyvendinami Lietuvos Respublikos Vyriausybių programose iškelti normatyvinės užsienio politikos tikslai.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „*Lietuvos normatyvinės galios formavimas ir įgyvendinimas užsienio politikoje*“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Karolis Kalvaitis

(parašas)

TURINYS

Įvadas.....	6
1. Literatūros apžvalga ir tyrimo metodologija.....	8
1.1. Mažųjų valstybių užsienio politikos tyrimai.....	8
1.1.1. Antrojo pasaulinio karo pabaiga – 1970 m.....	8
1.1.2. 1970 m. – Šaltojo karo pabaiga	9
1.1.3. Šaltojo karo pabaiga – dabartis.....	9
1.2. Normatyvinė galia tarptautiniuose santykiuose	10
1.2.1. Mažosios valstybės ir jų galios sampratos evoliucija.....	10
1.2.2. Naujausios tyrimų kryptys.....	10
1.2.3. Normos tarptautiniuose santykiuose.....	11
1.2.4. Normatyvinės galios tyrimai	13
1.3. Normatyvinės galios apibrėžimas bei fiksavimo metodai	14
2. 2004-2024 m. vyriausybės programų užsienio politikos tikslų analizė	18
2.1. 2004-2008 m. (socialdemokratai)	19
2.2. 2008-2012 m. (konservatoriai)	20
2.3. 2012-2016 m. (socialdemokratai)	21
2.4. 2016-2020 m. (valstiečiai)	22
2.5. 2020-2024 m. (konservatoriai)	23
2.6. Bendras 2004-2024 m. laikotarpio vertinimas.....	24
3. Normatyvinių užsienio politikos tikslų įgyvendinimas.....	26
3.1. Stabilumo ir demokratijos plėtros skatinimas.....	27
3.2. Totalitarinių režimų įvykdytų nusikaltimų pasmerkimo politika	30
3.3. Lietuva - svarbus veikėjas laisvės ir demokratijos plėtroje	32
3.4. Apibendrinimas.....	38
Išvados.....	43
Literatūros ir šaltinių sąrašas	45
Summary.....	49

Įvadas

Liberalioji pasaulio tvarka mažoms valstybėms leidžia ne tik egzistuoti, bet ir būti pilnavertėmis ir pilnateisėmis tarptautinės bendruomenės narėmis. Tokios valstybės kaip Lietuva turi galimybę būti matomos ir išgirstos tarptautinėje arenoje. Skandinavijos šalių pavyzdžiai rodo, kad siekiant būti ryškiu bei įtakingu veikėju tarptautinėje arenoje, visai nebūtina turėti didelį biudžetą ar galingą kariuomenę. Rusijos – Ukrainos karo kontekste, Lietuva, kartu su kaimynėmis Latvija ir Estija, irgi yra ryški, nes per ilgą laiką yra įrodžiusi savo kompetencijas Rusijos ir Baltarusijos politikos klausimais. Visas šias temas sieja vis labiau populiarėjanti valstybių galios išraiškų tyrimo kryptis – normatyvinės galios analizė, t.y. kokias tendencijas ar nuostatas gali formuoti valstybės tarptautiniuose santykiuose. Kadangi mažosios valstybės negali pasigirti tradiciniais galios atributais kaip BVP, didelė kariuomenė ar gyventojų skaičius, jos dažnai suka nuostatų formavimo keliu, taip bandydamos siekti sau naudingų tikslų.

Aktualumas. Lietuvos užsienio politikos tyrimai paskutinius tris dešimtmečius koncentravosi aplink temas susijusias laikotarpiu iki įstojimo į ES ir NATO, kuomet šalys dar tik siekė tarptautinio pripažinimo ir pirmuoju dešimtmečiu (2004-2014 m.) po įstojimo į minėtas organizacijas. Tuomet Lietuva aktyviai veikė tarptautinėje erdvėje ir tikėjosi palankumo iš tarptautinės bendruomenės, kad taptų nepriklausoma bei pilnateise tarptautinės bendruomenės nare, todėl natūralu, jog atliekamų tyrimų temos buvo susijusios su strateginėms, dvišalėms, užsienio politikos formavimo mechanizmu ir Europos studijoms¹. Praėjus 30 nepriklausomybės metų Lietuva yra pilnateisė tarptautinės bendruomenės narė, pamatiniai saugumo interesai yra užtikrinti, todėl atsirado poreikis ieškoti naujų vaidmenų savo egzistavimui tarptautinėje sistemoje. Užsienio politikos tyrimuose, kaip naujos politikos krypties atsiradimas, buvo pradėtos analizuoti ES normatyvinės galios apraiškos Lietuvoje, o kartu ir Lietuvos bandymai pačiai nustatinėti normas tarptautiniuose santykiuose. Čia paminėjimo verti Gedimino Vitkaus² ir Gražinos Miniotaitės³ atlikti darbai. Iš tokios pozicijos iškyla tema – kaip Lietuva iš tarptautinių santykių normų vykdytojos bando tapti normų formuotoja bei su kokiais iššūkiais susiduria⁴. Tai yra ganėtinai mažai tyrinėtas Lietuvos užsienio politikos aspektas mažųjų valstybių galios, arba kitaip – mažųjų valstybių siekio formuoti nuostatas tyrimo lauke.

---

¹ Dovilė Jakniūnaitė (sud.), *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika* (Vilnius: Vilniaus Universiteto leidykla, 2015), 41.

² Gediminas Vitkus, Jūratė Novagrockienė, „Lietuvos įtaka ES Tarybos sprendimams“, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga*, Nr. 6, (1), (2008): 91–120. <<https://web.vu.lt/tspmi/g.vitkus/files/2012/10/05-Vitkus-Novagrockiene.pdf>> [Žiūrėta 2024 05 11].

³ Gražina Miniotaitė, „Europos normatyvinė galia ir Lietuvos užsienio politika“, *Politologija*, Nr. 3 (43), (2006): 3-19. <<https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367154201009/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁴ Gediminas Vitkus, „Trilemmas of recognition in the Baltic states' foreign policies“, *Journal of Baltic Studies*, 50:3, (2019): 307-326.

Darbo problema. 2024–2026 metų strateginiame veiklos plane Lietuvos Užsienio Reikalų Ministerija „deklaruoja, kad Lietuvos užsienio politika turi būti proaktyvi, pagrįsta siekiu stiprinti Lietuvos tarptautinio masto vaidmenį teikiant paramą kovojantiems už laisvę ir demokratiją, kuriant taisyklėmis grįstą tarptautinę tvarką.“⁵ Taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje 2020-2024 m. viena iš pagrindinių iniciatyvų nurodoma „Parama kovojantiems už laisvę visame pasaulyje. Lietuva solidarizuojasi ir pagal išgales siekia padėti visiems, ginantiems savo laisves ir teises – nuo kovotojų už laisvą Baltarusiją iki savo pamatines teises ginančių žmonių ir valstybių visame pasaulyje, nepaisant jų geografinės padėties.“⁶. Darbo problema kyla iš to, jog istoriškai Lietuvos politikai dažnai keldavo normatyvinius užsienio politikos tikslus, bet nėra iki galo aišku ar juos pavykdavo sėkmingai įgyvendinti. Taip pat reikia paminėti, kad normatyvinės politikos vertinimas yra komplikuoatas uždavinys, nes nėra aiškių sėkmės/nesėkmės kriterijų. Idant veikėjo vykdoma užsienio politika būtų laikoma normatyvine, atliekami veiksmai turi atitikti daug skirtingų kriterijų⁷.

Tyrimo objektas. Lietuvos, kaip tarptautinės erdvės veikėjo gebėjimas kelti normatyvinius užsienio politikos tikslus bei juos įgyvendinti.

Tikslas. Įvertinti kaip Lietuvos diplomacijai sekėsi įgyvendinti Lietuvos Respublikos vyriausybių išskeltus normatyvinius tikslus.

Uždaviniai.

1. Nustatyti kas yra laikoma normomis tarptautiniuose santykiuose bei kaip yra fiksuojama normatyvinė galia.
2. Išanalizuoti Lietuvos Respublikos vyriausybių 2004 – 2020 m. vyriausybių programų dalis kalbančias apie užsienio politiką ir išskirti jose nurodytus normatyvinius tikslus.
3. Analizuojant metines Užsienio reikalų ministerijos ataskaitas įvertinti kaip išskirti normatyviniai tikslai buvo įgyvendinami praktiškai.

Darbo struktūra. Pirmojoje darbo dalyje bus analizuojama mažųjų valstybių, jų galios formų bei normatyvinės galios akademinė literatūra ir remiantis analizės rezultatais bus apibrėžta kas yra laikoma normatyvinės galios apraiškomis bei kaip jas ruošiamasi fiksuoti šiame darbe.

---

⁵ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2024-2026 metų strateginis veiklos planas“, Vilnius, 2023, <https://urm.lt/uploads/default/documents/2024-2026%20m_%20strateginio%20veiklos%20plano%20projektas%20001.pdf>, [Žiūrėta 2024 05 11].

⁶ Lietuvos Respublikos Seimas, *Nutarimas dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos*, Vilnius, 2020, <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁷ Nathalie Tocci, “Profiling Normative Foreign Policy: The European Union and its Global Partners”, *CEPS Working Document No. 279*, (2007), <<https://aei.pitt.edu/7580/1/Wd279.pdf>> [Žiūrėta 2024 05 11].

Antrojoje darbo dalyje bus analizuojamos 2004 – 2024 m. veikusią Lietuvos Respublikos vyriausybės programų dalys kalbančios apie užsienio politiką ir bus ieškoma ir stengiamasi išskirti konkrečius normatyvinius užsienio politikos tikslus.

Trečiojoje darbo dalyje remiantis metinėmis Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerijos veiklos ataskaitomis bus vertinama kaip praktikoje buvo įgyvendinti antrojoje darbo dalyje išskirti normatyviniai Lietuvos užsienio politikos tikslai.

1. Literatūros apžvalga ir tyrimo metodologija

1.1. Mažųjų valstybių užsienio politikos tyrimai

1.1.1. Antrojo pasaulinio karo pabaiga – 1970 m.

Mažųjų valstybių užsienio politikos studijų pradžia galima laikyti laikotarpį po Antrojo pasaulinio karo, kuomet senąją didžiųjų valstybių galios balanso erdvę pakeitė dviejų supervalstybių varžybos dėl dominavimo pasaulyje. Vienas iš labiausiai cituojamų ir ryškiausių to meto darbų buvo 1959 m. Anette Baker parašytas „The Power of Small States“, kuris daugelio yra laikomas vienu pirmųjų moderniosios mažųjų valstybių užsienio politikos analizės veikalų. Kaip ir dera to laikmečio tarptautinių santykių literatūrai, didžioji teorinė analizės ašis buvo realizmas ir mažosios valstybės buvo tiriamos iš didžiųjų valstybių galios perspektyvos. Vyravo požiūris, kad pačios mažosios valstybės dėl materialinių resursų stokos negali vykdyti nepriklausomos užsienio politikos ir visos jų judėjimo laisvės priklauso nuo didžiųjų valstybių valios. Ir šioje vietoje A. Baker kėlė klausimą ar realizmas tikrai viską paaiškina – jos analizės objektas buvo kelios, taip vadinamos „silpnosios valstybės“ kurios sugebėjo išlaikyti neutralitetą Antrojo Pasaulinio karo metu⁸.

Vėliau sekę mokslininkų darbai taip pat buvo veikiami klasikinio realizmo, mažųjų valstybių užsienio politikos analizė buvo išprausta į tam tikrus materialinius rėmus – mažosios valstybės bendrai yra vienijamos materialinių savybių trūkumų. Todėl tyrimuose dėmesys buvo labiau kreipiamas į mažųjų valstybių priklausomybę bei pažeidžiamumą tarptautinėje sistemoje. 1960 – 1970 metų tyrimų laikotarpis pasižymėjo tuo, kad tyrėjai dažnai turėdavo labai skirtingas nuomones dėl mažųjų valstybių veikimo būdo. Kaip to pavyzdys yra David Vital ir Georg Liska darbai. D. Vital savo 1967 m. darbe „The Inequality of States“ pažymi, kad pati geriausia strategija mažai valstybei būtų veikti pasyviai idant neišprovokuoti didesnių valstybių su skaitlingesniais materialiniais resursais⁹. Tuo tarpu G. Liska savo veikale „Alliances and Small Powers“ 1968 m. teigė, kad pasyvus

---

⁸ Annette Baker Fox, *The Power of Small States: Diplomacy in World War II*. (Chicago: University of Chicago Press, 1959), 16. < <https://archive.org/details/powerofsmallstat001511mbp/page/n15/mode/2up?view=theater> > [Žiūrėta 2024 05 11].

⁹ David Vital, *The Inequality of States*, (Oxford: Clarendon Press, 1967).

elgesys gali būti pražūtingas mažai valstybei, ir labai svarbu išnaudoti sąjungų, bei prisiderinimo prie didžiųjų galių dėmenį¹⁰. Apibendrinant, šiuo laikotarpiu susiformavo mažųjų valstybių analizės kryptis tarptautinių santykių disciplinoje. Teoriniai pagrindai ėjo iš klasikinio realizmo požiūrio taško, ir mažųjų valstybių užsienio politika buvo vertinama per ekonominio bei karinio silpnumo prizmę.

1.1.2. 1970 m. – Šaltojo karo pabaiga

Šiuo laikotarpiu karaliavo Kenneth Waltz bei Neorealizmo teorija ir dėl to mažųjų valstybių studijos pateko į antrąjį planą. Neorealizmas, arba kitaip, struktūrinis realizmas teigė, kad tarptautinės erdvės veikėjai elgiasi racionaliai, atsakydami į jų saugumui kylančias grėsmes, todėl dėmesys buvo teikiamas sistemų bei struktūrų analizei, todėl mažųjų valstybių užsienio politikos analizei nebuvo vietos. O jos nebuvo dėl to, jog remiantis tokiu pasaulio matymu, viskas tampa ganėtinai paprasta. Valstybės elgiasi racionaliai, reaguoja į atsiradusius pokyčius. O kadangi mažosios valstybės turi materialinių parametrų trūkumus, jų elgesys yra ganėtinai nuspėjamas, o vidaus politikos įtaka šalies užsienio politikai nebuvo analizuojama, nes dėl tos pačios struktūros analizės nematyta priežastinio ryšio. Todėl šis laikotarpis pasižymi mažųjų valstybių analizės studijų sumažėjimu arba stagnavimu ir didelio proveržio ar didesnės apimties tyrimų atlikta nebuvo. Mažosios valstybės ir toliau buvo vertinamos per materialinių galimybių prizmę, kaip negebančios turėti didesnės įtakos tarptautinėje sistemoje.

1.1.3. Šaltojo karo pabaiga – dabartis

Kritus geležinei uždangai ir subyrėjus lig tol ilgą laiką dominavusiai pasaulio tvarkai sudarytai iš dviejų supervalstybių konkurencinės kovos, pradėtos kvestionuoti anksčiau įsitvirtinusios realizmo nuostatos apie veikėjų racionalumą ir galios balanso egzistavimą. Su naujos analizės krypties – konstruktyvizmo atsiradimu, prasidėjo ir platesni mažųjų valstybių užsienio politikos analizės tyrimai. Šiuo laikotarpiu pradėta vertinti vidaus politikos įtaka valstybių užsienio politikos formavimui. Minimas Fendius Elman 1995 m. veikalas „The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Own Backyard“ yra vienas iš labiausiai cituojamų šio laikotarpio pradžios straipsnių, kuriame autorė pateikia JAV XIX a. pab. XX a. prad. valstybės institucijų vidaus politikos poveikio tarptautinei JAV politikai vertinimą¹¹. Taip pat pradėta vertinti mažųjų valstybių įtaka tarptautinėms taisyklėms arba taip vadinamoms „normoms“, vienas iš pavyzdžių būtų Christine Ingebritsen 2002 m. veikalas „Norm Entrepreneurs Scandinavia’s Role in World Politics“, kuriame

¹⁰ George Liska, *Alliances and the Third World* (Baltimore, Maryland: Johns Hopkins University Press, 1968).

¹¹ Miriam Fendius Elman, “The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Own Backyard”, *British Journal of Political Science* 25(2), (1995): 171-217. <<https://www.jstor.org/stable/194084>> [Žiūrėta 2024 05 11].

autorė teigia, kad mažosios valstybės savo elgesiu formuoja ir stiprina teisingumu grįsto tarptautinio elgesio suvokimą¹².

1.2. Normatyvinė galia tarptautiniuose santykiuose

1.2.1. Mažosios valstybės ir jų galios sampratos evoliucija

Kaip ir su mažųjų valstybių politikos analizės ištakomis, taip ir su jų galios sampratos pokyčiais yra nueitas panašus kelias. Pats mažosios valstybės apibrėžimas suponuoja, kad apsprendžiant valstybės tipą svarbiausia yra materialiniai resursai – tai gyventojų kiekis, kariuomenės, ekonomikos dydis bei pajėgumai. Didžiąją dalį realistų, pradedant klasikiniiais, baigiant neoklasikiniais, galia vis dar yra būtent resursų turėjimo klausimas. Tačiau daugelis tyrėjų pabrėžia, kad resursų turėjimas nėra tapatu sėkmingam resursų panaudojimui. Nepaisant materialių resursų pertekliaus, didžiosioms valstybėms sunku kovoti prieš mažąsias¹³ – ar tai būtų Korėjos ar Vietnamo karas, ar eilės didžiųjų valstybių bandymai pasiekti kokį nors karinį laimėjimą Afganistane.

Didelio dėmesio tyrėjų tarpe sulaukė liberalioji prieiga, kad „galia yra ne tik gebėjimas primesti savo valią kitiems, bet ir gebėjimas nepaklusti kitų primestai valiai“. Tarpusavio priklausomybė (pagrindė ekonominė) yra vienas iš tokių indikatorių, kuomet nepaisant dydžių skirtumų, mažosios valstybės gali primesti savo valią didesnėms valstybėms, dėl specifinių resursų kontrolės, geografinės padėties¹⁴ ar dėl sudėtingų ryšių rato, kurio nutraukimas galėtų reikšti nuostolius abiem nesutariančioms pusėms. Su šia mąstymo banga ateina ir švelniosios galios samprata, kuomet valstybė gali primesti savo valią be fizinės jėgos panaudojimo¹⁵ bei suvokimas, kad mažosios valstybės liberalioje pasaulio tvarkoje, nepaisant savo dydžio, sugeba nuveikti daug daugiau savo labui, panaudodamos tarptautines institucijas. Todėl visų tyrėjų dėmesys nukrypo į Europą, kurioje ši situacija matoma ryškiausiai ir būtent Europos valstybių galios tyrimuose buvo išgryninta normatyvinės galios samprata.

1.2.2. Naujausios tyrimų kryptys

Kalbant apie paskutinio dešimtmečio mažųjų valstybių normatyvinės galios tyrimus, pagrindė yra nagrinėjamas šių veikėjų gebėjimas keisti tarptautinę tvarką naudojantis tarptautinėmis

---

¹² Christine Ingebritsen, „Norm Entrepreneurs: Scandinavia’s Role in World Politics.“, *Cooperation and Conflict* 37(1), (2002): 11-23. <<https://www.jstor.org/stable/45083956>> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹³ Andrew Mack, „Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict.“, *World Politics* 27(2) (1975): 175-200 < <https://doi.org/10.2307/2009880>> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹⁴ Tom. Long, „Small States, Great Power? Gaining Influence Through Intrinsic, Derivative, and Collective Power“, *International Studies Review*, Vol. 19, No. 2, (2017): 185-205 <<https://www.jstor.org/stable/26407895>> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹⁵ Joseph S. Nye Jr. „Soft Power: The Means to Success in World Politics“, (New York: Public Affairs, 2004). <https://www.academia.edu/28699788/Soft_Power_the_Means_to_Success_in_World_Politics_Joseph_S_Nye_Jr> > [Žiūrėta 2024 05 11].

institucijomis/organizacijomis¹⁶. Pastebėta, kad mažosios valstybės, dėl savo turimų administracinių resursų trūkumo dažnai atsiduria prastesnėje padėtyje, negu didžiosios valstybės, nepaisant to, kad organizacijoje yra lygiateisės ir vienodą balsą turinčios narės¹⁷. Tačiau kai kurių valstybių, tokių kaip Slovėnija, patirtis rodo, kad sutelkus resursus į konkrečias užsienio politikos sritis, galima pasiekti neblogų rezultatų, o mažas šalies biurokratinio aparato dydis tik padaro valstybę lankstesne, nes vidaus politikoje yra mažiau susiskaldymo, skirtingų nuomonių ir sprendimų priėmimo procesas yra greitesnis¹⁸.

Taip pat labiau tiriama vidaus politikos įtaka užsienio politikos procesams, analizuojamos vertybinės sistemos. Kaip pavyzdys pateikiamas mažųjų valstybių demokratijos dualizmas lyginant jas su didžiosiomis valstybėmis. Dualizmą šiuo atveju galima vadinti dvejoją situacija, kuomet iš vienos pusės mažosios valstybės dažnai susiduria su demokratijos trūkumu kalbant apie žiniasklaidos priklausomybę nuo vietinių politikų, bei ganėtinai grubias politinių kampanijų taktikas vietos rinkimuose¹⁹. Tačiau tuo pačiu, mažosios valstybės yra labiau demokratiškos pačiame veikimo principu, nes mažiau gyventojų reiškia mažiau susiskaldymo, daugiau galimybių tiesiogiai daryti įtaką politiniam procesui bei turėti vieningą nuomonę. Apskritai, skandinavų valstybės sulaukia daugiausiai tyrėjų dėmesio, būtent dėl jų gebėjimo aktyviai veikti pasirinktose srityse bei būti stipriomis normų formuotojomis joms svarbiais klausimais.

1.2.3. Normos tarptautiniuose santykiuose

Nuo pat normatyvinės galios studijų pradžios visa eilė tyrėjų bandė pateikti konkrečią ir universalią normos tarptautiniuose santykiuose formuluotę. To rezultatas – daugybė vienas kitą papildančių bei savo prasme persidengiančių normos apibrėžimų. Vienas ankstyviausių, dėl to dažniausiai cituojamų normos apibrėžimų skamba taip – normos yra kolektyviniai tinkamos elgsenos lūkesčiai priskiriami konkrečiai tapatybei²⁰. Taip pat normos gali būti apibūdinamos kaip tam tikri

---

¹⁶ Baldur Thorhallsson, „Small States in the UNSC and the EU: Structural Weaknesses and Ability to Influence“/in *Small States in a Legal World* Petra Butler (pp.35-64) (2017). <https://www.researchgate.net/publication/316610964_Small_States_in_the_UNSC_and_the_EU_Structural_Weaknesses_and_Ability_to_Influence> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹⁷ Baldur Thorhallsson, and Sverrir Steinsson, „Small state foreign policy“/In *The Oxford Research Encyclopaedia of Politics*. (2017). <https://www.researchgate.net/publication/313769977_Small_State_Foreign_Policy> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹⁸ Rok Zupancic, Miha Hribernik, „Small States as “Contributing Nations” to the EU’s Normative Power: the Case of Slovenia“, *Romanian Journal of European Affairs*, 11 (2011): 34-49. <https://www.researchgate.net/publication/228158753_Small_States_as_'Contributing_Nations'_to_the_EU's_Normative_Power_The_Case_of_Slovenia> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹⁹ Jack Corbett, “Everybody knows everybody: practising politics in the Pacific Islands“, *Democratization*, 22(1), (2015): 51-72. <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13510347.2013.811233>> [Žiūrėta 2024 05 11].

²⁰ Peter J. Katzenstein, *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, (New York: Columbia University Press, 1997) <https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/5237136/mod_folder/content/0/Japersen%20et%20al%20.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

elgsenos standartai, kurie yra apibrėžiami per teises ir pareigas²¹. Sociologų tyrimuose pateiktas normų apibrėžimas atrodo mažiausiai komplikuo­tas – tai įprastos praktikos santykiuose tarp valstybių rezultatas²². Po tam tikro normos kaip sąvokos konceptualizavimo bei gilesnės analizės, tyrėjai suprato, kad normų tarptautiniuose santykiuose būna įvairių, todėl buvo bandoma suskirstyti normas tarptautiniuose santykiuose į skirtingas kategorijas. Pagal Antje Wiener, normos skirstomos į fundamentalias – demokratija, nepriklausomybė bei teisės viršenybė; organizacinius principus – atskaitomybė, skaidrumas ir lankstumas; ir standartines procedūras – proporcingas atstovavimas, kvalifikuotos daugumos balsavimas bei vienbalsiai priimami sprendimai²³. Taip pat yra išskiriami skirtingai normų genezės būdai. Pirmasis – socialinės praktikos. Normos gali atsirasti iš įprastų praktikų esančių tarp valstybių²⁴. Antrasis būdas – normos išsivysto kaip atsakas į valstybių poreikius. Tokiu atveju normos atsiradimas galimas tokiu atveju kai tarptautinėje arenoje susiklosto daugialypė situacija ir yra reikalingas tam tikras taisyklių nustatymas norint įvesti aiškesnį reguliavimą²⁵. Trečiasis būdas – normos pirmiausia atsiranda šalies viduje ir tuomet būna eksportuojamos į tarptautinę areną²⁶.

Apibendrinant skirtingų tyrėjų darbus bei nuostatas, turbūt vienas geriausiai normas tarptautiniuose santykiuose nusakančių apibrėžimų buvo pasiūlytas Annika Björkdahl. Pasak jos, normos tarptautiniuose santykiuose sukuria leistinas sąlygas veikti. Kitaip tariant, normos nustato galimybių sritis ir apibrėžia teisėtus politikos variantus, kurie nebūtų buvę akivaizdūs, jei tokių normų nebūtų. Normos nustato užsienio politikos svarstymo ir vykdymo ribas²⁷.

---

²¹ Robert Axelrod, „An Evolutionary Approach to Norms“, *American Political Science Review*, vol. 80, (1986): 1095-1111. <<https://www.jstor.org/stable/1960858?seq=17>> [Žiūrėta 2024 05 11].

²² Amy Gurowitz, „Mobilising International Norms: Domestic Actors, Immigrants and the Japanese State“, *World Politics*, vol. 51, no 3., (1999): 413 – 445. <<https://doi.org/10.1017/S0043887100009138>> [Žiūrėta 2024 05 11].

²³ Antje Wiener, „Contested Meanings of Norms: A Research Framework.“, *Comparative European Politics*, 5 (2007): 1–17.

<https://www.researchgate.net/publication/237249455_Contested_Meanings_of_Norms_A_Research_Framework> [Žiūrėta 2024 05 11].

²⁴ Amy Gurowitz, „Mobilising International Norms: Domestic Actors, Immigrants and the Japanese State“, *World Politics*, vol. 51, no 3., (1999): 417. <<https://doi.org/10.1017/S0043887100009138>> [Žiūrėta 2024 05 11].

²⁵ Stephen Haagard and Beth Simmons, „Theories of International Regimes“, *International Organisations*, vol. 41, (1987): 506–07. <https://www.researchgate.net/publication/227392575_Theories_of_International_Regimes> [Žiūrėta 2024 05 11].

²⁶ Cecilia, Lynch, „*Beyond Appeasement*“, (Ithaca: Cornell University Press, 1999), 1.

<https://books.google.lt/books?id=YSeLkev-yCcC&printsec=copyright&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false> [Žiūrėta 2024 05 11].

²⁷ Annika Björkdahl, „Norms in International Relations: Some Conceptual and Methodological Reflections“, *Cambridge Review of International Affairs*, 15:1, (2002): 9-23.

<https://www.researchgate.net/publication/233634202_Norms_in_International_Relations_Some_Conceptual_and_Methodological_Reflections> [Žiūrėta 2024 05 11].

1.2.4. Normatyvinės galios tyrimai

Pats normatyvinės galios principas yra kildinimas iš 1972 m. Francois Duchene užrašytos minties, kad besirandanti Europos Bendrija bus „civilinė galia“, bet ne karinė²⁸. Apskirtai šis Europos išskirtinumas leido atsirasti aibeį įvairių nematerialiosios galios analizės krypčių, tarp kurių yra jau anksčiau minėtoji švelnioji²⁹, transformacinė³⁰ ar etiškoji³¹. Pagrindinis normatyvinės galios tyrimo krypties išskirtinumo ir kartu jos kritikos bruožas yra tai, kad tai kartais atrodo kaip europiečių mokslas apie Europą. Turima omenyje, kad tyrėjai labai smarkiai koncentruojasi į Europos Sąjungos (ES) valstybių užsienio politiką, kai tuo tarpu tie patys principai yra sunkiau pritaikomi už ES ribų. Šiuo atžvilgiu Europa tikrai atrodo išskirtinai tarptautinėje politikoje, savo gebėjimu kurti ir įgalinti idėjas, kurios vėliau tampa normomis. Todėl kritika, kad tai tik Europiečių reikalas nėra tokia bloga, kokia gali atrodyti iš pirmo žvilgsnio. Tyrėjų nuomone, galbūt tai ir yra specifinis Europos ginklas, kuriuo ji gali naudotis formuojant pasaulio tvarką³²? Tyrimai taip pat koncentruojasi aplink dvi skirtingas sampratas – ar tokia Europos galios išraiška yra dėl jos negebėjimo būti karine galia, ar karinės galios keitimas normatyvine yra sąmoningas kultūrinės aplinkos padiktuotas veiksmas³³? Žemiau bus pateikti keli ryškesni normatyvinės galios tyrėjai.

Ian Manners yra vienas žymesnių normatyvinės galios tyrinėtojų ir jo veikalai padarė didelę įtaką šios krypties studijoms. Normatyvinė galia jo yra suvokiama kaip gebėjimas nustatyti, kas yra „normalu“ tarptautiniuose santykiuose ir iš principo gebėjimas generuoti idėjas nėra tiesiogiai sietinas su valstybės dydžiu ar resursais³⁴. Jau anksčiau minėtoji Ingebritsen, kalbėdama apie Skandinavijos šalis nustatė, kad jos, nepaisant savo dydžio, sugeba būti tarptautinių normų formavimo lyderėmis konfliktų sprendimo bei klimato apsaugos klausimais. I. Manners'o normatyvinė galia yra turbūt labiausiai idealistinė iš visų tyrėjų, nors ir jis pripažįsta, kad normatyvinė galia egzistuoja kartu su kitomis galios formomis ir specifinis jų santykio buvimas/nebuvimas gali lemti galutinį pasirinktos

---

²⁸ Hidetoshi Nakamura, „The Concept of Civilian Power Revisited: a case of EU policy towards Iraq“, *EU Studies in Japan*, Volume 2004, Issue 24, (2004): 207-228,323.

<https://www.jstage.jst.go.jp/article/eusj1997/2004/24/2004_24_207/article> [Žiūrėta 2024 05 11].

²⁹ ²⁹ Joseph S. Nye Jr. „Soft Power: The Means to Success in World Politics“, (New York: Public Affairs, 2004).

<https://www.academia.edu/28699788/Soft_Power_the_Means_to_Success_in_World_Politics_Joseph_S_Nye_Jr> [Žiūrėta 2024 05 11].

³⁰ Mark Leonard „Why Europe Will Run the 21st Century“. (New York: Public Affairs, 2005)

³¹ Lisbeth Agestam, „Ethical Power Europe“, *International Affairs*, Vol. 84, No. 1 (2008): 1-11.

<<https://www.jstor.org/stable/25144711>> [Žiūrėta 2024 05 11].

³² Andre Gerrits (sud.), „Normative power Europe in a changing world: a discussion“. Netherlands Institute of International Relations, (2009).

<https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20091200_cesp_paper_gerrits.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

³³ Andre Gerrits (sud.), „Normative power Europe in a changing world: a discussion“. Netherlands Institute of International Relations, (2009).

<https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20091200_cesp_paper_gerrits.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

³⁴ Ian Manners, „Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?“ *JCMS: Journal of Common Market Studies*, Volume 40. Number 2 (2002): 235-258.

<<https://www.princeton.edu/~amoravcs/library/mannersnormativepower.pdf>> [Žiūrėta 2024 05 11].

normatyvinės politikos rezultatą. I. Manners savo darbuose bando perkelti koncentraciją nuo dviejų tradicinių Europos analizės polių – karinės Europos arba civilinės Europos. Abi jos pasižymi materialinėmis savybėmis – ekonomika arba karyba. I. Manners šiuo atveju kelia klausimą į kitą lygmenį – normatyvinė galia šiuo atveju yra nemateriali esybė, ji pasireiškia per nuomonę, ideologiją bei gebėjimą daryti įtaką tam, kas yra laikoma norma³⁵.

Kita svarbi šios krypties tyrėja – Lisbeth Aggestam. Jos tyrimai koncentruojasi aplink dvi idėjas. Pirmoji – kad globalizacijos veikiamas pasaulis keičiasi ir atsiranda multipoliariškumas, todėl atsiranda naujų iššūkių normatyvinei galiai, o antroji – kad Europa yra vystymosi lopšys, ir naujųjų laikų pasaulyje yra svarbiau ne karinė galia, bet idėjos³⁶. Bendra darbų idėjų visuma yra ne tokia idealistinė kaip Manners ir labiau akcentuoja faktą, kad etiškai pagrįsta politika ne visada atneša patenkinamus rezultatus.

1.3. Normatyvinės galios apibrėžimas bei fiksavimo metodai

Kaip buvo minėta anksčiau, I. Manners šioje srityje yra vienas iš įtakingiausių ir labiausiai cituojamų tyrėjų. Jo normatyvinės galios koncepcija³⁷ yra sudaryta iš 5 punktų:

1. **Idėja.** Idėjos patrauklumas, pritaikomumas, bei veikimo principas pateikiamas kaip galią formuojantys faktoriai. Autorius panaudojo labai gražų palyginimą, jog normatyvinė galia veikia kaip „vanduo akmeni“, bet ne kaip „nuo pat ryto pilamas napalmas“ (‘*water on stone*’, *not like ‘napalm in the morning*’).
2. **Principai.** Idėjos pagrindas, ar principai, kuriais ta idėja yra paremta, kitų veikėjų turi būti matomi kaip tesėti ir/ar teisingi.
3. **Veiksmai.** Normatyvinė galia pasireiškia per veiksmus, kuriais siekiama įtikinti kitus veikėjus sekti savo pavyzdžiu. *Įtikinimas vyksta per argumentaciją*
4. **Poveikis.** Sėkmingo įtikinimo sekti savo pavyzdžiu rezultatas turi turėti socializuojantį poveikį – veikėjai turėtų jungtis prie idėjos, burtis į koalicijas ar kitaip prisidėti prie jos tęstinumo.
5. **Pasekmės.** Normatyvinės galios panaudojimo rezultatas turėtų būti tai, jog kitos fizinės/materialinės galios formos būtų naudojamos kilnesnių/tvaresnių tikslų įgyvendinimui.

---

³⁵ Ian Manners, “Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?” *JCMS: Journal of Common Market Studies*, Volume 40. Number 2 (2002): 235-258.

<<https://www.princeton.edu/~amoravcs/library/mannersnormativepower.pdf>> [Žiūrėta 2024 05 11].

³⁶ Andre Gerrits (sud.), *Normative power Europe in a changing world: a discussion*. Netherlands Institute of International Relations, (2009).

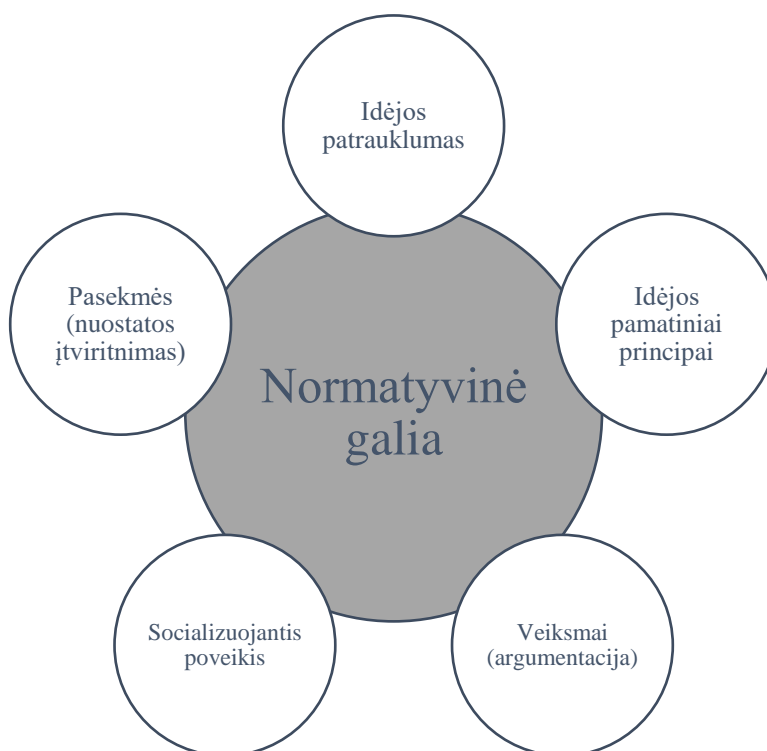
<https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20091200_cesp_paper_gerrits.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

³⁷ Ian Manners, „The Concept of Normative Power in World Politics“

<https://pure.diis.dk/ws/files/68745/B09_maj_Concept_Normative_Power_World_Politics.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

Norint fiksuoti išpildytą ir ilgalaikį efektą turintį normatyvinės galios panaudojimą, visi šie aspektai turi būti įgyvendinti. Žemiau pateikiama faktorių ryšio iliustracija:

Pav. Nr. 1 „Normatyvinės galios sudedamosios dalys“ (ilustracija sudaryta autoriaus)

Ši I. Manners'o koncepcija ne kartą buvo kritikuota dėl perdėm idealistiško pagrindo ir neuniversalaus pritaikomumo, tačiau pamatiniai teiginiai apie idėjų teisingumą bei jų sklaidos naudojimą kilnesnių tikslui pasiekimui randami ir kitų mokslininkų darbuose.

Pasak Nathalie Tocci, normatyvinę užsienio politiką apibrėžia veikėjo keliami normatyviniai tikslai ir priemonės³⁸. Veikėjas siekiantis nustatyti kokias nors normas tarptautinėje erdvėje pirmiausia laikysis pats ir skatins kitus veikėjus laikytis tarptautinės teisės principų, kurie leistų užtikrinti pačios idėjos sklaidą ir įgyvendinimą. Kaip priešingybę autorė pateikia teiginį, jog jei veikėjo užsienio politikoje nėra normatyvinių tikslų, toks veikėjas vykdys imperialistinę ar realistinę užsienio politiką³⁹.

³⁸ Nathalie Tocci (sud.), *Who Is a Normative Foreign Policy Actor? The European Union and Its Global Partners*, (Brussels: Centre for European Policy Studies, 2008) 1–23.

<<https://www.files.ethz.ch/isn/55957/CEPS%20Pb%202008-05%20Who%20is%20a%20Normative%20Foreign%20Policy%20Actor.pdf>> [Žiūrėta 2024 05 11].

³⁹ Nathalie Tocci (sud.), *Who Is a Normative Foreign Policy Actor? The European Union and Its Global Partners*, (Brussels: Centre for European Policy Studies, 2008) 1–23.

<<https://www.files.ethz.ch/isn/55957/CEPS%20Pb%202008-05%20Who%20is%20a%20Normative%20Foreign%20Policy%20Actor.pdf>> [Žiūrėta 2024 05 11].

Kalbant apie normatyvinės galios išskirtinumą nuo kitų galios formų ir jos aptinkamumą užsienio politikos veiksmuose svarbu paminėti autorių Jetschke Lenz⁴⁰ bei Tuomas Forsberg darbus⁴¹. Pagrindiniai skirtumai tarp skirtingų galių išraiškos tarptautiniuose santykiuose autoriai išskiri mato analizuodami kokius instrumentus veikėjai naudoja galios sklaidai. Kaip pavyzdžiai būtų teiginiai, jog karinės ir civilinės galios naudoja materialines priemones, o įtikinėjimas, tarptautinių normų aktyvinimas, diskurso formavimas ir pavyzdžio rodymas yra pagrindiniai normatyvinės galios bruožai.

Tyrimuose nagrinėjančiuose normatyvinės galios raišką praktikoje dominuoja prielaidos, jog veikėjai naudojantys normatyvinę galią propaguoja universalias normas, tokias kaip žmogaus teisės. Nuostatas siekiantys formuoti veikėjai naudoja pozityvias priemones, tokias kaip paskatos ir atlygis, kad propaguotų visuotines normas, o neigiamos, tokios kaip sankcijos ar bausmės, yra didžiųjų galių instrumentai⁴². Kalbant apie nuostatų formavimą, taip pat svarbu suprasti kodėl kiti tarptautiniai veikėjai pasirenka tų nuostatų laikytis. Tyrimuose išskiriami du skirtingi normų poveikiai veikėjų elgesiui. Pirma, normos gali turėti reguliuojamąjį poveikį - veikėjas laikysis normos tol, kol ji maksimaliai padidins naudą. Kai atitikties sąnaudos viršija naudą, norma bus ignoruojama. Tačiau normos gali turėti ir konstitucinį poveikį – t.y. apibrėžti veikėjo socialinę tapatybę. Veikėjai laikosi tokių normų, nes mano, kad toks elgesys yra tinkamas. Taigi, net jei egzistuojanti norma sumažina jos naudingumą, veikėjai ir toliau jos laikysis⁴³. Remiantis aukščiau išdėstytais skirtingų autorių principais, normatyvinė galia gali būti nustatoma pagal tikslus ir priemones jiems pasiekti. Idėjų generavimas, tvirta politinė pozicija, gebėjimas įtikinti kitus veikėjus idėjų teisėtumu/teisingumu bei jungtis prie tokių idėjų taikymo praktikoje identifikuotų apie veikėjo gebėjimą naudoti normatyvinę galią savo užsienio politikoje.

Iš visų analizuotų autorių, vieną konkrečiausių normatyvinių užsienio politikos tikslų identifikavimo būdų yra pasiūlusi N. Tocci. Pagal jos apibrėžimą, normatyviniais yra laikomi tokie tikslai, kuriais siekiama daryti įtaką tarptautinės erdvės socialinę dimensijai (tarptautinių santykių teorijose jai nusakyti naudojamas *Milieu* terminas) per tarptautines institucijas, organizacijas ar

---

⁴⁰ Jetschke Lenz „EU normative power and regionalism: ideational diffusion and its limits“, *Cooperation and Conflict* 48(2), (2013): 211–228. <<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0010836713485539>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁴¹ Tuomas Forsberg, „Normative power Europe, once again: a conceptual analysis of an ideal type“, *Journal of Common Market Studies*, 49(6) (2011): 1183–1204. <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1468-5965.2011.02194.x>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁴² Vicki L. Birchfield, „Coercion with kid gloves? The European Union’s role in shaping a global regulatory framework for aviation emissions“, *Journal of European Public Policy* 22(9), (2015): 1276–1294. <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501763.2015.1046904>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁴³ Miles Kahler, “Rationality in International Relations”, *International Organization* 52, (4), (1998): 919–941. <<https://www.cambridge.org/core/journals/international-organization/article/rationality-in-international-relations/EA854B02A0E19D556CE8B2148E352048>> [Žiūrėta 2024 05 11].

teisę⁴⁴. Taip pat svarbu pabrėžti, kad tikslas laikomas normatyviniu, kai juo siekiama tokio tarptautinio reguliavimo, kuris koku nors būdu (kad ir per tarptautinę teisę) įpareigoja kitus veikėjus laikytis susitarimo⁴⁵.

Lietuvos Respublikos 2004 – 2020 m. vyriausybės programų dalyse skirtose užsienio politikai bus ieškoma iškeltų tikslų, kurių formuluotės atitinka idėjas išskirtas pagal I. Manners normatyvinės galios koncepciją, kurios kitų tarptautinės erdvės veikėjų galėtų būti universaliai (kiek tai realybėje įmanoma) suprantamos kaip teisingos – pvz. didesnė demokratijos sklaida regione, laisvės siekiančių šalių palaikymas, kova su nusikaltimais prieš žmoniją ir t.t. Taip pat, remiantis N. Tocci išskirtais normatyvinių užsienio politikos tikslų identifikavimo principais, bus tikrinama ar vyriausybės programose iškeltų užsienio politikos tikslų įgyvendinimas įmanomas tik pasitelkus tarptautines institucijas, organizacijas ar kitus tarptautinius formatus. Identifikavus atitinkamus tikslus, bus analizuojamos Lietuvos Užsienio reikalų ministerijos metinės ataskaitos, siekiant identifikuoti kaip Lietuvos diplomacijai sekasi tuos tikslus įgyvendinti praktiškai.

Kalbant apie praktinį įgyvendinimą, akademinėje literatūroje nėra vieningos nuomonės dėl to, kas visgi yra taip vadinamos *normatyvinės priemonės* užsienio politikoje, bet matyti aiški skirtis tarp *pozityviųjų* (pripažinimas, techninė pagalba, rinkų atvėrimas) ir *negatyviųjų* (sankcijos, izoliacija) užsienio politikos priemonių. Yra pripažįstama, kad pozityviųjų priemonių taikymas ilgalaikėje perspektyvoje yra veiksmingesnis, nes jas taikant yra mažiau kišamasi į valstybių vidaus politiką, taip sumažinant taikomų priemonių atmetimo reakciją⁴⁶. Todėl bus bandoma įvertinti kokios priemonės buvo taikomos siekiant iškeltų tikslų įgyvendinimui - ar buvo demonstruojama konkreti parama, pvz., skiriamas finansavimas, techninė parama (patarėjų siuntimas, dalinimasis gerosiomis praktikomis), o galbūt buvo nuspręsta taikyti negatyvias priemones.

Viską vainikuojantis ir sunkiausiai apčiuopiamas praktiškai yra iškeltų normatyvinių tikslų įgyvendinimo/neįgyvendinimo poveikis. Vienas iš poveikio apibrėžimų kalba apie tai, jog jis nustatomas tik tuomet, jei yra aiškus ir atsekamas tiesioginio veikimo/neveikimo kelias, kuris atvedė link platesnės, taisyklėmis pagrįstos tarptautinių santykių erdvės. Atsižvelgiant į tai URM ataskaitose bus ieškoma ar yra kaip nors fiksuojamas atitinkamų uždavinių įgyvendinimas, kurie leistų teigti, jog iškeltas tikslas buvo pasiektas ir ar buvo nuosekliai siekiama tuos tikslus įgyvendinti.

---

⁴⁴ Nathalie Tocci, “Profiling Normative Foreign Policy: The European Union and its Global Partners”, *CEPS Working Document No. 279*, (2007), 5. <<https://aei.pitt.edu/7580/1/Wd279.pdf>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ Nathalie Tocci, “Profiling Normative Foreign Policy: The European Union and its Global Partners”, *CEPS Working Document No. 279*, (2007), 6. <<https://aei.pitt.edu/7580/1/Wd279.pdf>> [Žiūrėta 2024 05 11].

2. 2004-2024 m. vyriausybių programų užsienio politikos tikslų analizė

Laikotarpis nuo nepriklausomybės paskelbimo 1990 m. iki 2004 m. pasižymi aktyviu Lietuvos siekiu ištrūkti iš Rusijos įtakos zonos bei tapti pagrindinių tarptautinių organizacijų nare, siekiant užtikrinti visapusišką šalies integraciją į Vakarų pasaulį bei gauti kuo įmanoma didesnių saugumo garantijų. 2004 m. Lietuvai tapus Europos Sąjungos bei NATO nare, atsirado poreikis ieškoti naujų užsienio politikos kryptių bei vaidmenų. Tuo metu laikinai prezidento pareigas ėjęs Artūras Paulauskas savo kalboje Vilniaus Universitete išsakė mintį, jog mato ateities Lietuvą kaip regiono lyderę ES ir NATO organizacijų rėmuose⁴⁷. Tuometinis užsienio reikalų ministras Antanas Valionis, kuris šalia kitų diplomatų prisidėjo prie minėtosios A. Paulausko kalbos, teigė, jog tuo metu Lietuva buvo savotiškoje kryžkelėje tarp „Auksinės provincijos“ t.y. narystė tarptautinėse organizacijose skirta tik ekonominei krašto gerovei, atsisakant ryškesnio vaidmens tarptautinėse struktūrose ir tarp buvimo išreikšta regiono lydere⁴⁸. To pasirinkimo rezultatas Dovilės Jakniūnaitės nuomone buvo tai, jog nuo 2004 metų Lietuvos užsienio politika įgavo tris naujas veikimo kryptis⁴⁹:

- aktyvi regioninė politika Europos Rytų kaimynystėje.
- aktyvus veikimas ES ir NATO
- Lietuvos tarptautinis aktyvumas arba matomumas, pabrėžiant veikimą tarptautinėse organizacijose

Nors ir galima skirti naujai atsiradusias Lietuvos užsienio politikos kryptis, Lietuvos politinė arena retai būna vienalytė. Valdančiosios koalicijos dažnai keičiasi, o kiekvienos naujos vyriausybės programos nuostatos gali kardinaliai skirtis viena nuo praėjusios, todėl svarbu įvertinti kokius tikslus sau kėlė kiekviena Lietuvos Respublikos vyriausybė savo kadencijos metu. Toliau bus pateikiamos visų 2004-2020 m. veikusių vyriausybių programų dalys kalbančios apie užsienio politikos tikslus. Tai bus daroma siekiant identifikuoti ir išskirti specifinius vyriausybių išsikeltus uždavinius, kurie padėtų geriau suprasti kokio lygio aktyvumą kiekviena vyriausybė galimai buvo užsibrėžusi demonstruoti nuostatų formavimo klausimais užsienio politikoje bei kokias turėjo realias galimybes tiems iškeltiems tikslams įgyvendinti.

---

⁴⁷ Artūras Paulauskas, „Naujoji Lietuvos užsienio politika“ [kalba Vilniaus universitete], Vilnius, 2004-05-24, <<https://pazinkvalstybe.lt/laikinojo-prezidento-a-paulausko-kalba-vilniaus-universitete-naujoji-lietuvos-uzsienio-politika-22415>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁴⁸ Antanas Valionis, *Politikos sūpuoklės*, (Vilnius: Tyto Alba, 2018), 143.

⁴⁹ Dovilė Jakniūnaitė (sud.), *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika* (Vilnius: Vilniaus Universiteto leidykla, 2015), 13.

2.1. 2004-2008 m. (socialdemokratai)

Iš šio laikotarpio vyriausybės programos nuostatų matyti, kad pagrindiniai tikslai užsienio politikoje yra „įsitvirtinti NATO ir ES, išplėtoti partnerystės ryšius su NATO ir ES valstybėmis⁵⁰“. Tokie tikslai yra logiška narystės siekio šiose organizacijose tąsa, nes vien tapti šių organizacijų dalimi, norint transformuoti Lietuvą į pilnai Vakarietišką valstybę neužtenka. Reikalinga tolimesnė integracija į šias struktūras, kad būtų tinkamai atstovaujami valstybės ekonominiai ir saugumo interesai. Todėl smarkiai akcentuojama būtinybė Lietuvai tapti tiek Šengeno tiek Euro zonos nare.

Šalia minėtųjų tikslų, galima matyti siekį tapti savotiškais regiono atstovais/lyderiais, nes keliama tikslai kurti bendraminčių koalicijas ES bei įtvirtinti Lietuvą kaip tarpregioninio bendradarbiavimo centrą⁵¹ ir „skatinti stabilumo ir demokratijos plėtrą į Rytus kaip būtiną Lietuvos ilgalaikės raidos sėkmės sąlygą“⁵². Šiuos tikslus tikėtasi pasiekti per paramą demokratinėms reformoms Ukrainos, Rusijos ir Pietų Kaukazo valstybėse bei skatinant didesnę šių šalių Eurointegraciją. Konkrečiai buvo išskelti uždaviniai kartu su kitomis ES valstybėmis įgyvendinti ES ir Ukrainos veiksmų planus, Derybose dėl europinės kaimynystės ir partnerystės finansinio instrumento siekti, kad Rytų Europos šalims būtų skiriama didesnė ES finansinė pagalba bei Remti Rusijos ir Ukrainos narystę Pasaulio prekybos organizacijoje, siekti laisvosios prekybos sutarties joms tapus Pasaulio prekybos organizacijos narėmis⁵³. Sėkmingos kaimynystės politikos atveju, Lietuva būtų galėjusi tapti tokio tipo demokratijos plėtros/reformų srities eksperte ir turėti svarų balsą formuojant ES politikos nuostatas tokiuose formuose ateityje.

Naujų užsienio politikos kryptių atsiradimą galima matyti ir iš 2004-2008 metų vyriausybės programos, kurioje vien aktyviam (*pabrėžtina*) veikimui Europos Rytų kaimynystėje yra skirti 27 programiniai punktai, kurie apima tokias globalias idėjas kaip aktyvus darbas su ES institucijomis, kad ES ir Rusijos dialogas ir sudaromos sutartys prisidėtų prie demokratijos plėtojimo ir stabilumo užtikrinimo Rusijoje⁵⁴ ir kartu apima smulkmenišką bei detalias veiklas kaip valstybės tarnautojų mokymo projektų vykdymas Ukrainoje ir Pietų Kaukazo šalyse⁵⁵. Išskirtinai atrodo ir punktas 905⁵⁶, kurį galima įvardinti kaip labiausiai įprasminantį trečiąją arba kitaip Lietuvos matomumo/aktyvumo

---

⁵⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo*, Vilnius, 2005, 158. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.252801?jfwid=->> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁵¹ *Ibid*, 159.

⁵² *Ibid*, 161.

⁵³ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo*, Vilnius, 2005, 162-164. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.252801?jfwid=->> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁵⁴ *Ibid*, 162.

⁵⁵ *Ibid* 163.

⁵⁶ *Ibid* 167.

kryptį. Šiuo punktu yra nubrėžiamas tikslas užmegzti naujus diplomatinius santykius su 34 valstybėmis.

Šios vyriausybės valdymo laikotarpiu Lietuva turėjo progą bandyti įgyvendinti išskeltus tikslus, nes geopolitinė aplinka atrodo pati savaime sudėliojo įvykius taip, kad Lietuvos užsienio politikos formuotojai neturėjo kito pasirinkimo kaip tik elgtis proaktyviai. Laikotarpio pradžioje Ukrainoje įvyko oranžinė revoliucija, o vyriausybės valdymo pabaigoje kaip kulminacija įvyko Rusijos karinė invazija į Sakartvelą.

2.2. 2008-2012 m. (konservatoriai)

Vieni iš pagrindinių šio laikotarpio vyriausybės užsienio politikos tikslų, remiantis programa, buvo remti demokratijos plėtrą Lietuvos geopolitinė aplinkoje, puoselėti demokratines vertybes tarptautiniuose santykiuose⁵⁷, bei užtikrinti tradicinio vertybinio pamato, grindžiamo ištikimybe laisvei ir demokratijai, tęstinumą⁵⁸. Šios vyriausybės užsienio politikos programinių nuostatų pagrindiniai skirtumai nuo praėjusios vyriausybės buvo tai, jog nebeliko tokio plataus užmojo steigti diplomatines atstovybes ir daugiau dėmesio skirta įsitvirtinimui tose organizacijose, kurių nare Lietuva jau buvo tapusi. Verta paminėti, jog daugumoje Lietuvos Respublikos vyriausybių programų, užsienio politikos tikslai bei uždaviniai dažniausiai būdavo nukeliami į pačios programos pabaigą. Šiuo atveju užsienio politika yra gana aukštoje pozicijoje, maždaug per vidurį. Vien pati Užsienio Reikalų Ministerija programoje paminėta 175 kartus. Iš to galima daryti išvadą, kad šios vyriausybės vadovams tai buvo svarbi veiklos sritis, kurioje tikėtasi nuveiktu reikšmingus darbus.

Taip pat buvo kelti tikslai prisidėti prie geresnio atstovavimo Lietuvos interesams, keliant savo kandidatus į jų valdymo organus (Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos prezidento postas, Pasaulio sveikatos organizacijos Valdymo taryba bei UNESCO generalinio direktoriaus postas⁵⁹). Užsienio politikos uždaviniams Rusijos klausimams šioje programoje yra dedikuotas atskiras skyrius. Matyti bandymas skirtingai traktuoti Rusiją ir jos valdomą Kaliningrado sritį (Siekti palengvinti vizų režimą Rusijos Federacijos Kaliningrado sričiai⁶⁰). Iš programos taip pat matyti perėjimas nuo tiesioginių dvišalių santykių su Rusija dėmens link Lietuvos jau kaip ES narės santykių su Rusija (galimybė turėti daugiau svertų per ES institucijas ir susitarimus).

---

⁵⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo*, Vilnius, 2009, 118. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.339847?jfwid=124djr4tff> > [Žiūrėta 2024 05 11].

⁵⁸ *Ibid* 119 psl.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo*, Vilnius, 2009, 124. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.339847?jfwid=124djr4tff> > [Žiūrėta 2024 05 11].

⁶⁰ *Ibid* 149.

Visos programos kontekste išskirtinai atrodo iškeltas tikslas, kad ES lygmeniu būtų vienodai griežtai pasmerkti nacistinis Vokietijos ir komunistinis SSRS totalitariniai režimai, taip pat įvertinti jų padaryti nusikaltimai žmoniškumui⁶¹. Tikslas tikrai buvo ambicingas, nes šiuo atveju siekta suformuoti istorinių įvykių traktavimo nuostatą ne vietiniu ar regioniniu, bet visos ES lygiu. Idėjos įgyvendinimui pasirinktos priemonės – siekis, kad tai būtų nuolatinis ES darbotvarkės klausimas bei bendraminčių koalicijų kūrimas ES šalyse ir bendradarbiavimas su kitomis nevyriausybinėmis organizacijomis tiriant atitinkamų režimų padarytus nusikaltimus siekiant plačiau informuoti tų šalių visuomenes⁶². Tokio tikslo įgyvendinimas indikuotų, jog Lietuva kaip užsienio politikos veikėja ne tik turi išvysčiusi platų ryšių su ES valstybėmis tinklą, bet ir geba būti toną užduodančiu balsu istorinės atminties debatuose.

Vertinant geopolitinį kontekstą, programos dalys dėl užsienio politikos tikslų galėjo būti įgyvendintos tik iš dalies. Šios vyriausybės valdymo laikotarpis sutapo su pasauline finansų krize ir su svarbiu politiniu pasikeitimu už Atlanto. Naujoji JAV prezidento Barako Obamos administracija inicijavo „santykių perkrovimo“ etapą su Rusija, todėl tai automatiškai apribojo Lietuvai galimybes kaip nors aktyviau veikti ir finansine ir politine prasme.

2.3. 2012-2016 m. (socialdemokratai)

Praėjus didžiajai pasaulinės finansų krizės bangai, į valdžią grįžo socialdemokratų vedama koalicija. Jos programoje Užsienio Reikalų Ministerijai keliami tikslai ir uždaviniai skirstomi į 3 kategorijas: Ekonominę, Europos Sąjungos ir Rytų kaimynystės politikos/ santykių su Rusija. Šiai analizei aktualiausias yra dalys kalbančios apie Lietuvos vaidmenį ES institucijose ir regioninę politiką. Palyginus su ankstesnėmis programomis, panašu, jog buvo pasirinktas gerokai pragmatiškesnis kelias ir nutarta ES lygiu susikoncentruoti į pasiruošimą pirmininkavimui Europos Sąjungos taryboje, o bendrai tarptautinėje politikoje - apsiriboti Lietuvos interesų gynimu, regioninių santykių gerinimu, atsisakant kokio nors labiau išreikšto tikslo būti regiono lyderiais. Iš programoje pateiktos formuluotės susidaro įspūdis, kad ši valdančioji koalicija Europos Sąjungos ir užsienio politiką laikė atskiromis sritimis⁶³.

Nepaisant deklaruojamo tikslo: Lietuva - aktyvi Europos Sąjungos valstybė narė, visas „aktyvumas“ apibrėžtas aptakiais uždaviniais, kalbančiais apie dialogo stiprinimą su Baltijos

---

⁶¹ *Ibid* 133.

⁶² *Ibid* 133.

⁶³ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo*, Vilnius, 2009, 59. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.339847?jfwid=124djr4tff> > [Žiūrėta 2024 05 11].

valstybėmis, Vokietija, Prancūzija ir Lenkija⁶⁴ ar daug bendro su ES neturinčiais tikslais persvarstyti misijos Afganistano Goro provincijos atkūrimo grupės veiklą⁶⁵. Kaip ir ankstesnių programų nuostatose yra ryškus Lietuvos „įsitinklinimo“ aspektas, kuomet keliami uždaviniai kuo labiau įsitraukti į Europos ir pasaulio institucijų organizacijų veiklą ir per tai tapti svarbių procesų Lietuvai dalyviais. Santykiuose su Rusija ir Rytų partnerystės programos šalimis, buvo atkartoti ankstesnių vyriausybių kelti tikslai, dėl dvišalių susitarimų su Rusija turto apsaugos, represijų aukų atminimo abiejose pusėse, 1991 m. teroro nusikaltimų Lietuvoje tyrimo vykdymo įgyvendinimo⁶⁶ bei bendradarbiavimo su Ukraina, Gruzija ir Moldova plėtojimo ir visaverčio Baltarusijos dalyvavimo Europos Sąjungos modernizacijos dialoge siekio⁶⁷.

Laikotarpis po finansinės krizės pasižymėjo tuo, kad daugiau dėmesio politikai skyrė vidaus politikai ir ekonominės situacijos taisymui, todėl nėra visai netikėta, jog programoje atsitraukta nuo lyderystės pozicijų paieškų ir nuspręsta sumažinti apsakas užsienio politikoje. Tačiau vienas svarbus dalykas tuo metu buvo vykdomas – aktyvus Lietuvos „tarpininkavimas“ siekiant įkalbėti Ukrainos vadovą V. Janukovičių pasirašyti asociacijos su ES sutartį Vilniuje. Tam įvykti nebuvo lemta, sutartis nebuvo pasirašyta, o vėlesni įvykiai privedė prie Maidano revoliucijos Ukrainoje ir Rusijos įvykdytos Krymo aneksijos ir ginkluotų separatistų rėmimo Ukrainos rytuose.

2.4. 2016-2020 m. (valstiečiai)

Kartu su pakitusia saugumo situacija regione, pokyčiai atkeliavo ir į Lietuvos politinį lauką. Jau bene tradicija tapusią politinės padangės kaitą tarp socialdemokratų ir konservatorių valdžių 2016 m. sutrikdė valstiečių-žaliųjų politinė jėga ir su savimi atnešė visai kitokią valstybės raidos viziją, persmelktą tezių apie darnų vystymąsi ir žaliąsias idėjas. Remiantis šios vyriausybės programa, pagrindinis Lietuvos užsienio politikos tikslas – valstybės nepriklausomybės ir demokratijos apsaugojimas, adekvačiai atsakant į regione ir pasaulyje iškylančias grėsmes⁶⁸. Būtent apsaugojimo aspektas labai ryškiai matomas keliamuose uždaviniuose – NATO ir ES organizacijos yra pagrindinis Lietuvos saugumo garantas. Smarkiai akcentuojama aktyvi veikla šių organizacijų rėmuose, kuri padėtų įgyvendinti programoje įvardijamą nemažiau svarbų tikslą - užtikrinti sėkmingą ekonominę ir socialinę valstybės vystymąsi, piliečių gerovės kilimą⁶⁹.

---

⁶⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-2016 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo*, Vilnius, 2013, 67. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.444678/asr>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁶⁵ *Ibid*, 62.

⁶⁶ *Ibid*, 65.

⁶⁷ *Ibid*, 66.

⁶⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos*, Vilnius, 2016, 123. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/886c7282c12811e682539852a4b72dd4>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁶⁹ *Ibid*, 123.

Šios programos užsienio politikos tiksluose sunku identifikuoti kokias nors siekio formuoti normas tarptautiniuose santykiuose apraiškas. Srityse, kuriose 2004-2008 m. laikotarpiu buvo keliami ambicingi tikslai tapti regiono lydere (kaimyninių šalių, Rytų partnerystės), 2016-2020 metų kadencijoje visiškai atsitraukta nuo konkrečių formuluočių ir pasirinkti minėtąjį nepriklausomybės ir demokratijos apsaugojimą įgyvendinantys uždaviniai. Jokių aštrių kampų, formulotės skirtos atkartoti jau ankstesnių vyriausybių deklaruotus tikslus „gerbiant valstybių integralumą, suverenitetą ir teisę rinktis gynybos, politines ir ekonomines organizacijas“⁷⁰.

Rusijos karinės invazijos į Ukrainą sukeltos šoko terapijos padariniai – susikoncentravimas į šalies gynybos gerinimą ir sąjungininkų pagalbos užtikrinimą. Prieš tai atrodžiusi tolima praeitis, sugrįžusi karo grėsmė kuriam laikui sumaišė užsienio politikos formuotojų kortas. Tai privertė švelninti formulutes bei turimus resursus išnaudoti maksimaliam saugumo užtikrinimui, ir tai matyti tiek 2012-2016 m., tiek 2016-2020 m. vyriausybių programose.

2.5. 2020-2024 m. (konservatoriai)

Iš visų šiame skyriuje analizuotų vyriausybių programų, ši yra pati konkrečiausia, kalbant apie valdančiųjų norą formuoti nuostatas užsienio politikoje. Jau nuo pirmųjų eilučių užduodamas įpareigojantis tonas: „Misija – stiprėjanti Lietuvos įtaka“⁷¹. Programoje pabrėžiama, jog Lietuvos užsienio politika veikė kryptingai paskutinius tris dešimtmečius, ir tai kas „veikia“ keičiama nebus. Šalia taip pat nurodoma, kad nepaisant stabilaus įdirbio, reikia būti atidiems geopolitiniam pokyčiams ir imtis atitinkamų priemonių situacijai keičiantis.

Dar didesnę konkretumo įspūdį sudaro iškelti konkretūs sėkmingos tokio užsienio politikos krypties veikimo „sėkmės kriterijai“⁷², iš kurių galima išskirti tris labiausiai tinkančius nuostatų formavimo kryptčiai nusakyti: Lietuva – svarbus pokyčių subjektas plečiant laisvės ir demokratijos erdvę regione ir už jo ribų; Lietuvos „švelniosios galios“ kryptinga plėtra; Stiprėjantis Lietuvos balsas priimant strateginius Europos Sąjungos sprendimus. Šiems sėkmės kriterijams įgyvendinti numatyti trys prioritetiniai vyriausybės projektai⁷³: Lietuva – laisvės ir demokratijos plėtros centras; Stiprinti Europą – stiprėti Europoje; Lietuvos „švelnioji galia“ – politinės galios multiplikatorius.

---

⁷⁰ *Ibid*, 125.

⁷¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Nutarimas dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos*, Vilnius, 2020, 111 <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁷² Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Nutarimas dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos*, Vilnius, 2020, 112 <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁷³ *Ibid*, 112, 114, 118.

Taip pat labai konkrečiai šioje programoje yra išreikšta Lietuvos užimama pozicija regiono atžvilgiu – dar iki 2022 m. plataus masto Rusijos karinės invazijos į Ukrainą, programoje nurodyta principinga laikysena sankcijų Rusijai atžvilgiu bei ne tik padėti regiono valstybėms tapti ES ir NATO narėmis, bet ir padėti susigrąžinti(!) teritorijas, okupuotas Rusijos⁷⁴. Nors šios analizės rašymo metu vyriausybė tęsia pradėtus darbus, bet jau dabar galima konstatuoti, kad iš labai ambicingos programos įgyvendinti pavyko nedaug ką. Eilinius prezidento rinkimus Baltarusijoje laimėjęs Aliaksandrui Lukašenkai kilę masiniai protestai atrodė kaip puiki proga valdančiajai daugumai pradėti vykdyti iškeltus užsienio politikos tikslus, tačiau protestai galų gale buvo numalšinti, Lukašenkos režimas sukėlė migrantų krizę Lietuvos ir Lenkijos pasienyje, kurios suvaldymui valstybė turėjo skirti didelius resursus, o užsienio politikos formavimo pajėgumai buvo nukreipti į Artimuosius Rytus, iš kurių per Baltarusiją į Europą bandė patekti tiek legalūs tiek nelegalūs migrantai, o kur dar visą pasaulį aukštyn kojomis apvertusi minėtoji Rusijos plataus masto invazija į Ukrainą.

2.6. Bendras 2004-2024 m. laikotarpio vertinimas

Išanalizavus kiekvienos 2004-2024 m. veikusios vyriausybės programos keltus užsienio politikos tikslus bei remiantis šio darbo pirmame skyriuje nustatytais nuostatų formavimo fiksavimo metodais, galima išskirti tris tikslus su uždaviniais, kurių įgyvendinimas padėtų Lietuvai tapti tarptautinių santykių normų formuotoja regione. Tai būtų:

1. Skatinti stabilumo ir demokratijos plėtrą į Rytus kaip būtiną Lietuvos ilgalaikės raidos sėkmės sąlygą⁷⁵.

Tikslo normatyviškumas:

- Tokio tikslo įgyvendinimas įmanomas tik per Lietuvos, kaip sėkmingos valstybės raidos pavyzdį. Tikėtina, kad Lietuva skatins kitus veikėjus laikytis tarptautinės teisės principų, kurie leistų užtikrinti pačios idėjos (stabilumo ir demokratijos) sklaidą ir įgyvendinimą, bei tam naudosis tarptautines institucijas, todėl tikslas yra laikomas normatyviniu.

Uždaviniai:

- Siekti, kad ES pasiūlytų sudaryti glaudesnės integracijos sutartis su Ukraina ir Moldova;
- Siekti, kad būtų parengti ES veiksmų planai Pietų Kaukazo šalims;

---

⁷⁴ *Ibid*, 113.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo, Vilnius, 2005, 162-164. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.252801?jfwid=->> [Žiūrėta 2024 05 11].

- Derybose dėl europinės kaimynystės ir partnerystės finansinio instrumento siekti, kad Rytų Europos šalims būtų skiriama didesnė ES finansinė pagalba;
- Aktyviai dirbti su Europos Komisija, Europos Taryba ir kitomis ES valstybėmis narėmis, kad ES ir Rusijos dialogas ir sudaromos sutartys prisidėtų prie demokratijos plėtojimo ir stabilumo užtikrinimo Rusijoje⁷⁶.

2. Įgyvendinti tikslą, kad ES lygmeniu būtų vienodai griežtai pasmerkti nacistinis Vokietijos ir komunistinis SSRS totalitariniai režimai, taip pat įvertinti jų padaryti nusikaltimai žmoniškumui⁷⁷.

Tikslo normatyviškumas:

- XX a. Europos gyventojai smarkiai nukentėjo nuo žemyne veikusių totalitarinių režimų. Jų vykdyti nusikaltimai palietė milijonus žmonių, kurių dalis dar yra gyvi šiandien ir atsimena to laikotarpio siaubus. Problema ta, kad skirtingos Europos dalys buvo valdomos skirtingų totalitarinių režimų, todėl tų pačių įvykių vertinimas ne visais atvejais būna vienodas. Dalyje Vakarų Europos vis dar per mažai žinoma apie Stalino režimo įvykdytus nusikaltimus, todėl idėjinis tikslo pamatas (nusikaltimų žmonijai vienodas vertinimas ir pripažinimas) yra pagrindinis atrankos kriterijus.

Uždaviniai:

- Siekti, kad totalitarinių režimų nusikaltimų vertinimas būtų nuolatinis ES darbotvarkės klausimas;
  - Telkti bendraminčių valstybių koaliciją;
  - Skatinti ES valstybių narių nevalstybines organizacijas, tyrimų centrus ir muziejus bendradarbiauti tiriant totalitarinių režimų nusikaltimus ir informuojant apie tai visuomenę⁷⁸.
- 3. Lietuva – svarbus pokyčių subjektas plečiant laisvės ir demokratijos erdvę regione ir už jo ribų⁷⁹.**

⁷⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo, Vilnius, 2005, 161-162. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.252801?jfwid=->> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁷⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo, Vilnius, 2009. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.339847?jfwid=124djr4tff>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁷⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo, Vilnius, 2009, 131. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.339847?jfwid=124djr4tff>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁷⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, Vilnius, 2020, 113 <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>> [Žiūrėta 2024 05 11].

Tikslo normatyviškumas:

- Panašiai kaip ir pirmojo normatyvinio tikslo išskyrimui taikytinas argumentas, kad tikėtina, jog veikėjas siekdamas įgyvendinti tikslą taikys normatyvines priemones (įtikinėjimas, tarptautinių normų aktyvinimas, diskurso formavimas ir pavyzdžio rodymas), todėl tikslas laikomas normatyviniu.

Uždaviniai:

- Specialios paramos kovojantiems už laisvę finansinės priemonės sukūrimas;
- Tikslinių ir ekonominių sankcijų Baltarusijos režimui palaikymas;
- Pasitelkiant demokratinis Europos Sąjungos mechanizmus prisidėti, kad pamatinių sąjungos vertybių – demokratijos, teisės viršenybės ir žmogaus teisių – erdvė nemažėtų, o plėstųsi tiek už Europos Sąjungos ribų, tiek joje pačioje;
- Kurti platesnes bendraminčių – demokratinų valstybių – koalicijas, siekiant padėti baltarusių kovai už laisvę ir demokratiją, taip pat įtvirtinti Moldovos, Sakartvelo, Ukrainos narystės Europos Sąjungoje perspektyvas iki būsimo Lietuvos Respublikos pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai 2027 m.;
- Tikslinių ir ekonominių sankcijų Rusijos režimui palaikymas;
- Palaikyti Moldovos, Sakartvelo, Ukrainos ir kitų regiono valstybių pastangas tapti Europos Sąjungos ir NATO valstybėmis narėmis bei padėti joms siekti susigrąžinti Rusijos okupuotas ir aneksuotas teritorijas⁸⁰.

Kitoje šio tyrimo dalyje bus analizuojama kaip praktiniais veiksmais buvo įgyvendinami išskelti tikslai. Tam bus pasitelkiamos Užsienio Reikalų Ministerijos metinės veiklos ataskaitos. Jose bus ieškoma kriterijų, leisiančių objektyviai įvertinti nuveiktus darbus. Kaip pvz. - konkretaus finansavimo prioritetinėms sritims skyrimo, pozicijos nuoseklumo laikymasis, įgyvendintų iniciatyvų kiekis su konkrečiu Lietuvos indėlio nusakymu ir t.t.

3. Normatyvinių užsienio politikos tikslų įgyvendinimas

Praėjusiame skyriuje buvo išskirti trys Lietuvos užsienio politikos tikslai, kurių įgyvendinimas būtų laikomas siekiu formuoti nuostatas tarptautinėje erdvėje. Patogumo dėlei kiekvienas iš jų analizėje bus papildomai įvardijamas pagal jiems priskirtus eilės numerius – Nr.1, Nr.2 ir Nr.3. Šiame skyriuje bus aiškinamasi kaip skirtingos Lietuvos Respublikos vyriausybės 2004

---

⁸⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Nutarimas dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos*, Vilnius, 2020, 112 <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>> [Žiūrėta 2024 05 11].

– 2024 m. laikotarpiu siekė įgyvendinti minėtuosius tikslus. Toliau kiekvienas tikslas bus analizuojamas atskirai, peržiūrint juos iškėlusią vyriausybės kadencijos laikotarpiu įgyvendintus uždavinius ieškant faktą patvirtinančių kriterijų.

3.1. Stabilumo ir demokratijos plėtros skatinimas

Skatinti stabilumo ir demokratijos plėtrą į Rytus kaip būtiną Lietuvos ilgalaikės raidos sėkmės sąlygą. (Normatyvinis tikslas Nr. 1)

Įstojus į Europos Sąjungą ir NATO, Lietuvos užsienio politikos formuotojai laikėsi požiūrio, kad narystė šiose organizacijose yra vienas iš pagrindinių saugumo ramsčių, bet tvarią saugumo architektūrą regione galima sukurti tik per demokratinį vertybių sklaidą jame. Remiantis 2004 - 2008 m. veiklos ataskaitomis, Lietuvos URM veikė dvejopai.

Pirminis veiklos laukas – naudojantis naryste ES ir NATO, siekti formuoti politiką šiose organizacijose taip, kad regione esančios posovietinės valstybės tokios kaip Ukraina, Moldova, Baltarusija bei Pietų Kaukazo valstybės kuo įmanoma glaudžiau integruotųsi su Vakarų pasauliu. Kaip sėkmingo judėjimo link šios idėjos įgyvendinimo, URM metinėse 2004-2008 m. veiklos ataskaitose pateikiami šie pavyzdžiai: Lietuvos pastangomis, Europos vadovų taryba priėmė sprendimą 2005 metais pradėti rengti Europos Sąjungos veiksmų planus, skirtus Pietų Kaukazo valstybėms⁸¹; 2005 m. vasario mėn. Vilniuje surengta tarptautinė konferencija „Baltijos ir Pietų Kaukazo valstybės: bendradarbiavimo pavyzdžiai ir reformų strategijos“. Konferencijoje dalyvavo maždaug 100 aukštų Baltijos, Pietų Kaukazo valstybių, JAV, Vokietijos, Turkijos, NATO, Europos Sąjungos, Rusijos atstovų⁸². 2006 m. lapkritį vykusiame NATO viršūnių susitikime Rygoje, Bosnija ir Hercegovina, Serbija ir Juodkalnija pakviestos dalyvauti Partnerystės vardan taikos programoje ir Euroatlantinės partnerystės taryboje, o Sakartvelui ir Ukrainai pasiūsti stiprūs padaršinimo signalai⁸³; Lietuva parengė ir partneriams ES pristatė poziciją dėl Europos kaimynystės politikos reformos⁸⁴; Lietuva taip pat surengė ES valstybių (Lietuva, Latvija, Estija, Lenkija, Vengrija, Čekija, Slovakija, Slovėnija, Bulgarija ir Rumunija) ir JAV, taip pat Moldovos, Ukrainos, Armėnijos ir Sakartvelo užsienio reikalų viceministrų bei Politikos direktorių susitikimą santykių su Rytų Europos ir Pietų

---

⁸¹ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2005 m. veiklos ataskaita (užsienio politika)“, <<https://www.urm.lt/default/lt/2005m-veiklos-ataskaita>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁸² Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2005 m. veiklos ataskaita (užsienio politika)“, <<https://www.urm.lt/default/lt/2005m-veiklos-ataskaita>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁸³ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2006 m. veiklos ataskaita (užsienio politika)“, <<https://www.urm.lt/default/lt/2006m-veiklos-ataskaita>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁸⁴ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2006 m. veiklos ataskaita (užsienio politika)“, <<https://www.urm.lt/default/lt/2006m-veiklos-ataskaita>> [Žiūrėta 2024 05 11].

Kaukazo valstybėmis klausimais⁸⁵. Lietuva aktyviai rėmė Ukrainos ir Moldovos europinės integracijos aspiracijas ir prisidėjo siekiant šių rezultatų: sėkmingai baigtos derybos dėl ES-Ukrainos susitarimo dėl vizų režimo Ukrainos piliečiams supaprastinimo ir readmisijos sutarties pasirašymo; patvirtintas mandatas EK derėtis dėl vizų režimo palengvinimo ir dėl readmisijos susitarimų su Moldova; sutarta dėl ambicingo mandato EK derėtis su Ukraina dėl Naujojo sustiprinto ES-Ukrainos susitarimo (mandatas patvirtintas 2007 m. sausio mėn.)⁸⁶.

Antrinis veiklos laukas – konkretūs veiksmai dvišalių santykių formate su Rytų Partnerystės šalimis. Drauge su Azerbaidžanu 2005 metais įvykdytas Užsienio reikalų ministerijos finansuotas Lietuvos viešojo administravimo instituto projektas valstybės tarnautojų mokymo europinės integracijos klausimais⁸⁷. Taip pat URM ataskaitose minima, jog Lietuva 2005 metais aktyviai dalyvavo vykdant dvišalius pagalbos projektus kaimyninėse valstybėse: buvo teikiama ilgalaikė techninė pagalba Sakartvelui eurointegracijos srityje; stiprinami Ukrainos ir Moldovos valstybių tarnautojų administraciniai gebėjimai; padedama Kirgizijai kovoti su korupcija šalies viduje⁸⁸. 2006 m. birželio mėnesį vykusioje donorų konferencijoje Lietuva paskelbė išsipareigojanti projektams Pietų Osetijoje per dvejus metus skirti iki 100 000 eurų, taip pat buvo aktyviai tęsiami mokymo, akademinio bendradarbiavimo ir patirties perdavimo dvišaliai ir daugiašaliai projektai⁸⁹. Lietuvos diplomatai aktyviai veikė Europos Sąjungos institucijose derinant Europos kaimynystės politikos veiksmų planus Armėnijai, Sakartvelui ir Azerbaidžanui, o intensyvūs Lietuvos santykiai su Ukraina padėjo išlaikyti aktyvų bendradarbiavimą su šia valstybe aktualiais dvišalių santykių, energetinio saugumo, Ukrainoje vykdomų reformų, santykių su ES ir NATO klausimais⁹⁰.

Nepaisant visų išvardintų nuveiktų darbų, nėra iki galo aiškios įvykdytų uždavinių apimtys. Didžiojoje dalyje 2004 – 2008 m. URM veiklos ataskaitų yra tik konstatuojami veiksmai ir beveik nėra skirta vietos platesniam nuveiktų darbų įvertinimui. Taip pat nėra pateikta jokių kriterijų, kurie skaitytojui leistų įsitikinti, jog tiek uždaviniai, tiek pats tikslas yra įgyvendintas. Aiškinant nuveiktus darbus, kaip faktą patvirtinančios ataskaitose naudojamos frazės „Aktyviomis Lietuvos pastangomis“, „Lietuva daug dėmesio skyrė“, „Lietuva ir toliau dėjo daug pastangų“, kurios iš esmės

---

⁸⁵ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2006 m. veiklos ataskaita (užsienio politika)“, <<https://www.urm.lt/default/lt/2006m-veiklos-ataskaita>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁸⁶ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2007 m. veiklos ataskaita (užsienio politika)“, <<https://www.urm.lt/default/lt/2007m-veiklos-ataskaita>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁸⁷ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2005 m. veiklos ataskaita (užsienio politika)“, <<https://www.urm.lt/default/lt/2005m-veiklos-ataskaita>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁸⁸ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2005 m. veiklos ataskaita (užsienio politika)“, <<https://www.urm.lt/default/lt/2005m-veiklos-ataskaita>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁸⁹ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2006 m. veiklos ataskaita (užsienio politika)“, <<https://www.urm.lt/default/lt/2006m-veiklos-ataskaita>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁹⁰ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2006 m. veiklos ataskaita (užsienio politika)“, <<https://www.urm.lt/default/lt/2006m-veiklos-ataskaita>> [Žiūrėta 2024 05 11].

nenurodo nieko kito, išskyrus kad buvo kažkas nuveikta. Užmetus akį į visą URM veiklos ataskaitos tekstą yra nurodomi surengtų diplomatinių vizitų, konferencijų ES rėmuose skaičiai, taip pat nurodoma kiek kartų buvo parengtos Lietuvos pozicijos ES Taryboje, kurie turėtų sudaryti aktyvaus dalyvavimo tarptautiniuose formatuose įvaizdį. Tačiau kalbant apie konstatuojamus Lietuvos atliktus darbus įgyvendinant šiame darbe išskirtų normatyvinių tikslų įgyvendinimą, kad ir kaip pvz. įtaka sėkmingoms ES ir Ukrainos deryboms dėl supaprastinto vizų režimo Ukrainos piliečiams, ar dėl to, jog Lietuvos pastangomis parengti ES planai Pietų Kaukazo šalims, šalia nėra nurodoma koks gi buvo tas įdirbis, kokie pasiūlymai teikti, kurie iš jų buvo priimti/atmesti ir kiek ES valstybių partnerių pavyko įtikinti savo argumentais. Bent minimalus tokių kriterijų pateikimas duotų daug konkretesnį vaizdą.

Verta paminėti, kad kai kurias atvejais visgi yra pateikiami konkretūs skaičiai, kalbat apie suteiktą paramą, bet iš tų duomenų, kurie visgi yra pateikti, neatrodo, kad atlikti veiksmai turėjo kokią nors reikšmingą įtaką tikslo įgyvendinimui. Kaip paramos Baltarusijos demokratiniams vystymuisi bei siekiant įtraukti Baltarusiją į regioninį bendradarbiavimą ir Europos integracijos procesus Lietuvos diplomatija minimu laikotarpiu finansavo 5 – 6 baltarusių studentų stipendijas Vilniaus Universitete⁹¹. Baltarusijoje gyvena apie 10 mln. gyventojų⁹² ir klausimas kokia įtaką šalies demokratiniams procesams galėjo turėti tokio kiekių studentų paruošimas. Žinoma, turint konkrečią strategiją, jog studentai bus ruošiami pagal konkrečią programą, su tikslu po studijų grįžti dirbti kokioje nors Baltarusijos organizacijoje/įstaigoje bei dalintis gerosiomis praktikomis, ilgalaikėje perspektyvoje galima būtų tikėtis pasiekti kokį nors proveržį link iškelto tikslo įgyvendinimo, tačiau URM ataskaitose kokių nors panašios strategijos egzistavimo ženklų nustatyti nepavyko. Baltarusijoje savo veiklą nutraukti priversto Europos humanitarinio universiteto atėjimas į Lietuvą galėtų būti tokios strategijos apraiškų įrodymu, tačiau nėra įmanoma nustatyti kiek šio veiksmo įgyvendinimui įtakos turėjo URM, o kiek tai bendrų aplinkybių rezultatas.

Vienas iš ženklų padedančių nustatyti kaip yra įgyvendinami konkretūs užsienio politikos tikslai yra kokiomis apimtimis yra skiriama finansinė parama konkretiems uždaviniams įgyvendinti bei ar tai daroma pastoviai. Analizuojamam tikslui iškeltų uždavinių įgyvendinimo laikotarpio URM ataskaitose apskirtai yra pateikta labai mažai skaičių skirtų nurodyti įvairiems projektams skirtą finansavimą. Vienintelė nurodyta konkreti pinigų suma buvo šiame skyriuje paminėta 100 tūkst. Eur. vertės parama Pietų Osetijai. Kitoms programoms įgyvendinti skirtos lėšos net šiek tiek verčia abejoti normatyvinio tikslo Nr.1 įgyvendinimo svarba. Pavyzdžiui, 2006 m. URM veiklos ataskaitoje

---

⁹¹ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2006 m. veiklos ataskaita (užsienio politika)“, <<https://www.urm.lt/default/lt/2006m-veiklos-ataskaita>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁹² Vikipedija, „Baltarusija“, <<https://lt.wikipedia.org/wiki/Baltarusija>> [Žiūrėta 2024 05 11].

minima, jog vystomojo bendradarbiavimo projektams skirta 2,4 mln. litų, iš kurių 1,14 mln. litų skirta projektams Afganistane, o 0,7 mln. litų skirta humanitarinei pagalbai šalis įvairiose pasaulio vietose⁹³. Pagal pateiktus skaičius, vystomajam bendradarbiavimui skirta suma Baltarusijai, Moldovai, Ukrainai, Gruzijai, Armėnijai ir Azerbaidžanui kartu sudėjus tesiekė 0,6 mln. litų, kas procentine išraiška būtų 25% nuo visos skirtos paramos. Šios šalys ataskaitoje minimos kaip prioritetingos, tačiau skirta suma verčia tuo abejoti.

3.2. Totalitarinių režimų įvykdytų nusikaltimų pasmerkimo politika

Igyvendinti tikslą, kad ES lygmeniu būtų vienodai griežtai pasmerkti nacistinis Vokietijos ir komunistinis SSRS totalitariniai režimai, taip pat įvertinti jų padaryti nusikaltimai žmoniškumui.
(Normatyvinis tikslas Nr. 2)

Šis tikslas yra išskirtinis visų trijų normatyvinių tikslų kontekste. Likusius du tikslus vienija tai, jog jie vienaip ar kitaip susiję su politinėmis pozicijomis ir bandymu būti ryškiems/pirmiems regione ir ES. Šio tikslo išskirtinumas - bandymas daryti įtaką ne politinei pozicijai, bet Europos kolektyvinei atminčiai bei istorijos vertinimui. Remiantis 2008-2012 m. URM veiklos ataskaitomis matyti, kad iškeltą tikslą bandyta įgyvendinti trimis kryptimis. Pirmiausiai buriant bendraminčių koalicijas pačioje ES. Kaip sėkmingas koalicijų formavimo pavyzdys nurodytas Lietuvos užsienio reikalų ministro iniciatyva parengtas 6 ES valstybių laiškas dėl totalitarinių režimų nusikaltimų įvertinimo ES lygiu⁹⁴ bei Europos Parlamente surengta tarptautinė konferencija „Europa 70 metų po Molotovo-Ribentropo pakto“⁹⁵.

Antroji kryptis - pastangos daryti įtaką teisinių instrumentų, reguliuojančių totalitarinių nusikaltimų vertinimą ES lygiu, kūrimui. Kaip pavyzdys URM ataskaitoje pateikiamas Lietuvos įdirbis pasiekiant tai, jog „2011 m. birželį buvo priimtos ES tarybos išvados, neatmetančios teisinio instrumento, kriminalizuojančio totalitarinių režimų nusikaltimų neigimą, ES lygiu ateityje kūrimo“⁹⁶. Kaip tik tuo laikotarpiu vyko didelį atgarsį Lietuvoje sukėlusį Michailo Golovatovo, vieno iš pagrindinių įtariamųjų Sausio 13-osios žudynių byloje paleidimas į laisvę Austrijoje, nepaisant jo vardu išduoto, galiojančio Europos arešto orderio⁹⁷. Dėl šio įvykio Lietuva ES institucijose iškėlė

⁹³ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2006 m. veiklos ataskaita (užsienio politika)“, <<https://www.urm.lt/default/lt/2006m-veiklos-ataskaita>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁹⁴ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2009 m. veiklos ataskaita“, <<https://www.urm.lt/default/lt/2009m-veiklos-ataskaita>> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁹⁵ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2011 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/Ministerija/veikla/veiklos_ataskaita/2011.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁹⁶ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2011 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/Ministerija/veikla/veiklos_ataskaita/2011.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁹⁷ Šarūnas Černiauskas, „Austrija paleido Sausio 13 d. žudynių įtariamąjį“ <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/austrija-paleido-sausio-13-d-zudyniu-itariamaji-47654261>> [Žiūrėta 2024 05 11].

diskusiją dėl Europos arešto orderio mechanizmo tobulinimo - Europos teisingumo ir vidaus reikalų taryboje dalyvavęs tuometinis teisingumo ministras Remigijus Šimašius paragino visas valstybes, taikančias Europos arešto orderio išlygą, ją persvarstyti⁹⁸.

Trečioji kryptis - pastangos kiek įmanoma labiau informuoti ES valstybių visuomenes apie Europos totalitarinių režimų padarytus nusikaltimus per nevalstybines organizacijas. Šiam uždaviniui įgyvendinti 2011 m. buvo įsteigta Europos atminties ir sąžinės platforma, kurios tikslas buvo palengvinti tyrimo centrų, akademinų įstaigų ir kitų nevyriausybinų organizacijų, dirbančių totalitarinių režimų tyrimo srityje bendradarbiavimą⁹⁹.

Remiantis šio darbo įvade nurodyta normatyvinės galios koncepcija, normatyvinis tikslas Nr.2 aprėpia beveik visas paminėtas koncepcijos kategorijas. Totalitarinių režimų nusikaltimų vienodo vertinimo idėja buvo aktuali daugeliui Vidurio ir Rytų Europos valstybių, nes visos jos vienaip ar kitaip nukentėjo tiek nuo Nacistinės Vokietijos, tiek nuo Sovietų Sąjungos įvykdytų nusikaltimų. Idėjos pamatas – teisingumo principas taip pat buvo sunkiai nugincijamas net didžiausių Sovietų Sąjungos apologetų, nes dar yra nemažai likusių gyvų asmenų atsimenančių ir galinčių paliudyti dėl patirto teroro, todėl tai galima laikyti įtaką darančiu faktoriumi daugelio valstybių tiek vidaus, tiek užsienio politikoje. Kitas svarbus kriterijus – veikėjo atliekami veiksmai siekiant įtikinti kitas valstybes palaikyti siūlomą idėją. Ir štai šioje vietoje susiduriame su problema vertinant kokią įtaką ES priimtiems sprendimams vis gi turėjo konkretūs Lietuvos diplomatų veiksmai.

Kaip ir normatyvinio tikslo Nr.1 analizės atveju, 2008 – 2012 m. URM veiklos ataskaitose nėra aiškiai suformuluotų kriterijų, kuriais remiantis būtų galima įvertinti tai kas buvo nuveikta konkrečiu atveju. Apskirtai, teksto dalis skirta šio tikslo įgyvendinimui kiekvienoje ataskaitoje apsiribodavo keliomis eilutėmis, nurodančiomis, jog tikslas yra vykdomas¹⁰⁰. Net gi ieškant argumentų pagrindžiančių faktus už URM veiklos ataskaitų analizės rėmų ir panagrinėjus viešojoje erdvėje esančius straipsnius kalbančius apie ataskaitoje nurodytus atliktus veiksmus, daugiau aiškumo neatsiranda. Kaip pvz. būtų tuometinio Užsienio reikalų ministro Audroniaus Ažubalio išsakytas komentaras dėl jo iniciatyva parašyto šešių ES valstybių laiško totalitarinių režimų nusikaltimų įvertinimui ES lygiu, jog "svarbiausias dalykas yra tai, kad Komisija toliau tęs šio klausimo svarstymą, tai pagrindinis dalykais, ko mes ir siekėme, kad šis klausimas nebūtų uždarytas

---

⁹⁸ „Austrija svarstys išlygos dėl Europos arešto orderio atsisakymą“, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/austrija-svarstys-islygos-del-europos-aresto-orderio-atsisakyma-56-171349> [Žiūrėta 2024 05 11].

⁹⁹ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2011 metų veiklos ataskaita“, https://www.urm.lt/uploads/default/documents/Ministerija/veikla/veiklos_ataskaita/2011.pdf [Žiūrėta 2024 05 11].

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2011 metų veiklos ataskaita“, https://www.urm.lt/uploads/default/documents/Ministerija/veikla/veiklos_ataskaita/2011.pdf [Žiūrėta 2024 05 11].

šiais metais¹⁰¹. Komentaras išsakytas 2010 metų pabaigoje. Normatyvinio tikslo Nr.2 apibrėžime yra aiškiai nurodytas žodis „įgyvendinimas“, šiuo atveju iš ministro išsakytų minčių galima suprasti, jog tikslas yra palaikyti diskusiją „gyvą“, bet nėra užuominų apie užtikrintumą dėl galutinio tikslo įgyvendinimo. Andriaus Kubiliaus vadovaujamos vyriausybės programoje nurodytas tikslo įgyvendinimo laikotarpis yra 2009 - 2012 m. Tuo tarpu A. Ažubalio komentaras apie tokių tikslų įgyvendinimo terminus buvo tai, jog „Vokietijai siekti nacizmo nusikaltimų kriminalizavimo Bendrijos mastu prireikė šešerių metų“¹⁰². Iš šio atsakymo matyti, jog URM pozicija šio tikslo įgyvendinimas užtruks gerokai ilgiau nei pateikiama vyriausybės programoje, tačiau ministerijos veiklos ataskaitoje apskritai nėra jokių užuominų apie kokias nors tikslo įgyvendinimo perspektyvas.

Vertinant visas aptariamo laikotarpio ataskaitas, galima būtų išskirti 2011 m. URM veiklos ataskaitą. Ji yra pirmoji, kurioje siekiant įvertinti nuveiktus darbus, buvo sudaryti efektyvumo vertinimo kriterijai. Ataskaitos struktūra buvo sudaryta iš 2011 – 2013 m. strateginiame URM veiklos plane iškeltų strateginių tikslų įgyvendinimo įvertinimo remiantis nustatytais kriterijais, prie kiekvieno uždavinio pateiktos trumpos nuveiktų darbų apžvalgos bei pateikiamas atskiroms sritims įgyvendinti paskirtų lėšų sąrašas¹⁰³. Tačiau analizuojamas normatyvinis tikslas Nr.2 turbūt nepateko į minėtąjį strateginį veiklos planą, nes konkrečių duomenų apie tikslo įgyvendinimą analizės metu beveik neaptikta. Atlikti veiksmai aprašyti pačioje ataskaitos pabaigoje¹⁰⁴. Nėra aišku kokia buvo Lietuvos įtaka ES tarybos sprendimui dėl teisiųjų instrumentų kūrimo, taip pat neišku kiek surengtos konferencijos turėjo įtakos koalicijų kūrimui ES viduje, siekiant daugiau palaikymo iškeltos idėjos įgyvendinimui. Taip pat nėra duomenų apie tai, kokio dydžio ir apskritai ar buvo skirtas finansavimas iškeltam tikslui įgyvendinti, todėl galima drąsiai konstatuoti, jog keltas normatyvinis tikslas nebuvo įgyvendintas.

3.3. Lietuva – svarbus veikėjas laisvės ir demokratijos plėtroje

Lietuva – svarbus pokyčių subjektas plečiant laisvės ir demokratijos erdvę regione ir už jo ribų.

(Normatyvinis tikslas Nr. 3)

Bendrai vertinant visas praeitame skyriuje apžvelgtas vyriausybės programas, aštuonioliktosios vyriausybės programos punktai susiję su Lietuvos užsienio politika buvo

¹⁰¹ „ES tės diskusijas dėl komunistinių režimų nusikaltimų vertinimo“, <<https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/es-tes-diskusijas-del-komunistiniu-rezimu-nusikaltimu-vertinimo?komentarai?full>> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹⁰² „ES tės diskusijas dėl komunistinių režimų nusikaltimų vertinimo“, <<https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/es-tes-diskusijas-del-komunistiniu-rezimu-nusikaltimu-vertinimo?komentarai?full>> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹⁰³ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2011 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/Ministerija/veikla/veiklos_ataskaita/2011.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2011 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/Ministerija/veikla/veiklos_ataskaita/2011.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

ambicingiausi vertinant visą 20 metų laikotarpį bei atliepė vyriausybės iškeltą misiją – stiprėjančią Lietuvos įtaką¹⁰⁵. Buvo suformuluoti konkretūs uždaviniai iškeltam normatyviniam tikslui pasiekti per kurių įgyvendinimo laipsnį ir bus nustatyta ar pavyko pasiekti norimą rezultatą.

Uždavinius galima grupuoti pagal veiklos sritis. Pirmoji veiklos sritis – maksimalus ES institucijų išnaudojimas užtikrinant demokratijos plėtrą regione, parama Rytų Partnerystės šalims tapti NATO ir ES narėmis bei ES instituciniuose formatuose burti bendraminčių koalicijas. Pagal URM veiklos ataskaitas matyti, jog Lietuva veikė Rytų Partnerystės klausimais ES Užsienio reikalų taryboje, ES valstybių narių bei Rytų Partnerystės šalių užsienio reikalų ministrų susitikimuose, rengė ekspertinius darbo grupių susitikimus¹⁰⁶. Taip pat Lietuvos pastangomis 2020 m. gegužės 11 d. buvo patvirtintos ES Tarybos išvados dėl Rytų Partnerystės politikos po 2020 m. bei į išvadas įtrauktas „ES įsipareigojimas partnerių suverenitetui ir teritoriniam vientisumui, įsipareigojimas dėl finansinės ir ekspertinės paramos, atstatyta nuoroda į aukščiausius branduolinio saugumo standartus, patvirtintos Rytų partnerių europinės aspiracijos ir europinis pasirinkimas“¹⁰⁷. URM vertinimu, Lietuva taip pat svariai prisidėjo prie kelių istorinių ES plėtros sprendimų - 2022 m. birželio 24 d. priimtas sprendimas dėl ES kandidatės statuso suteikimo Ukrainai ir Moldovos Respublikai bei europinės perspektyvos Sakartvelui¹⁰⁸, o vėliau, 2023 m. gruodžio mėn., Europos Vadovų Tarybos priimtas sprendimas pradėti su Ukraina ir Moldova stojimo derybas bei suteikti Sakartvelui šalies kandidatės statusą¹⁰⁹.

URM teigimu visai tai Lietuvai pavyko įgyvendinti plėtojant dvišalius santykius su Kiekviena Rytų Partnerystės šalimi - Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos lėšomis Ukrainoje vien 2020 m. įgyvendinta 14 projektų už 1,12 ml. Eurų¹¹⁰; Lietuva visapusiškai rėmė Ukrainą: skirdama finansinę paramą (nuo karo pradžios skirta daugiau nei 1,8 proc. Lietuvos BVP siekianti paramos dalis) per Ukrainos taikos plano iniciatyvą ir jos įgyvendinimui skirtas priemones tarptautinėje arenoje kuo labiau izoliuojant Rusiją ir Baltarusiją bei siekiant patraukti atsakomybėn abiejų režimų vadovus, atsakingus už karo nusikaltimus, taip pat remiant Vakarų šalyse įšaldytų lėšų

---

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Nutarimas dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos*, Vilnius, 2020, 112 <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2020 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/URM%20%202020%20m_%20veiklos%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2020 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/URM%20%202020%20m_%20veiklos%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2022 metų veiklos ataskaita“, <<https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2022%20URM%20ataskaita.pdf>> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2023 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2023%20m_%20URM%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2020 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/URM%20%202020%20m_%20veiklos%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

panaudojimą Ukrainos reikmėms; 2023 m. organizuoti Lietuvos aukščiausiojo lygio valstybės pareigūnų (Lietuvos Prezidento, Ministrės pirmininkės. Užsienio reikalų ministro), vizitai į Ukrainą, rengtas bendras Šiaurės ir Baltijos šalių aštuoneto (NB8) ministrų vizitas, Ukrainos Prezidentas dalyvavo 2023 m. liepos 11-12 d. NATO viršūnių susitikime Vilniuje¹¹¹.

Moldovoje 2021 m. įgyvendinti 5 projektai, kuriems skirta 80 tūkst. eurų¹¹². Santykiuose su Moldova Lietuva dėjo reikšmingas pastangas stiprindama šios šalies atsparumą prieš Rusijos keliamas hibridines grėsmes, telkta partnerių parama, dalintasi Lietuvos sukaupta patirtimi, stiprinti Moldovos pajėgumai, teikta ekspertinė pagalba kovos su korupcija, pinigų plovimo, policijos mokymų, teisės reformos, strateginės komunikacijos ir kitose srityse; 2023 m. baigtas įgyvendinti 2022-2023 m. vykęs URM projektas „Moldovos užsienio reikalų ir Europos integracijos ministerijos administracinio ir institucinių gebėjimų ir valdymo stiprinimas“; Moldovos institucijų pareigūnams organizuoti patirties mainų vizitai ir mokymai Vilniuje, Briuselyje ir Kišiniove; 2023 m. Moldovoje lankėsi Lietuvos Prezidentas, užsienio reikalų ministras, žemės ūkio ministras, Seimo komitetų pirmininkai¹¹³.

2021 m. Sakartvele programos lėšomis įgyvendinti 4 projektai už 99 tūkst. eurų¹¹⁴. Santykiuose su Sakartvelu Lietuva rėmė šios šalies ES integracijos siekius, pabrėždama Sakartvelo žmonių euroatlantinės integracijos pasirinkimą, aktyvios pilietinės visuomenės įtraukimo poreikį, žmogaus teisių apsaugos, atsparumo oligarchijos ir poliarizacijos poveikiui svarbą, nuosekliai raginta remti Sakartvelo suverenitetą ir teritorinį vientisumą; Aktyviai reaguota į Sakartvelo valdžios antivakarietišką retoriką, skirtas dėmesys žmogaus teisių pažeidimams Rusijos okupuotuose Sakartvelo teritorijose; Įvyko abipusiai aukšto lygio vizitai: Lietuvoje lankėsi Sakartvelo prezidentė, organizuoti užsienio reikalų ministrų susitikimai, viceministrų politinės konsultacijos, surengtas Tarpyvyriausybinių ekonominio bendradarbiavimo komisijos posėdis¹¹⁵.

Santykiuose su Baltarusija, 2020 – 2024 m. laikotarpiu Lietuva laikėsi labai aiškios pozicijos – nepripažino 2020 m. įvykusių prezidento rinkimų rezultatų, o į Lietuvą atvykusią Svetlaną Cichanouską pripažino Baltarusijos opozicijos lydere. Toliau kadencijos laikotarpiu buvo tęsiama

---

¹¹¹ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2023 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2023%20m_%20URM%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹¹² Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2020 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/URM%20%202020%20m_%20veiklos%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹¹³ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2023 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2023%20m_%20URM%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2020 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/URM%20%202020%20m_%20veiklos%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2023 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2023%20m_%20URM%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

parama Baltarusijos demokratinėms jėgomis (skirta 50 tūkst. Eurų finansinė parama Tarptautinei atsakomybės platformai Baltarusijai), kartu su kitais donorais teikta parama URM akredituotai Baltarusių demokratinėi atstovybei, vadovaujamai S. Cichanouskajos, daugiau nei 1 900 kartų tarpininkauta dėl Baltarusijos piliečių, persekiojamų ar nukentėjusių nuo Baltarusijos režimo, atvykimo į Lietuvą, stengtasi išlaikyti Baltarusijos klausimą tarptautinės politikos darbotvarkėje, palaikytos diplomatinės ir politinės priemonės, skatinančios teigiamus politinius ir pilietinius procesus šioje šalyje, remta vieninga ES ir kitų Vakarų valstybių politika dėl Baltarusijos režimo pasmerkimo, izoliavimo, atsakomybės už nusikaltimus, o 2023 m. Vilniuje atidarytas „Laisvosios Europos“ radijo biuras Baltarusijai, JAV plėtros agentūros (USAID) biuras darbui su Baltarusija¹¹⁶.

Stabiliai prastėję dvišaliai santykiai su Rusija galutinai žlugo šiai įsiveržus į Ukrainą 2022 m. vasario 24 d. Remiantis URM veiklos ataskaitomis matomi šie požymiai, indikuojantys laipsnišką dvišalių santykių sumažinimą iki minimalaus - reaguojant į Rusijos nusikaltimus Ukrainoje ir nekonstruktyvią Rusijos diplomatinės tarnybos veiklą vykstant agresijai prieš Ukrainą, sumažintas diplomatinis atstovavimas su Rusija, paskelbti nepageidautinai keli Rusijos diplomatai, panaikintas Rusijos generalinio konsulato Klaipėdoje veiklos leidimas, uždarytas Lietuvos Respublikos generalinis konsulas Sankt Peterburge¹¹⁷. Nepaisant to, tikėjimas Rusijoje ir už jos ribų veikiančiomis opozicinėmis jėgomis nebuvo prarastas ir palaikydama Rusijos pilietinę visuomenę Užsienio reikalų ministerija 2021-2023 m. laikotarpiu surengė septintąjį, aštuntąjį ir devintąjį Vilniaus Rusijos forumus. Juose buvo aptartos Rusijos aktualijos, Rusijos Dūmos rinkimai, prastėjanti žmogaus teisių padėtis ir kliūtys pilietinės visuomenės veiklai; Karo Ukrainoje pasekmės, Rusijos režimo ir visuomenės specifika, galimi ateities scenarijai, Vakarų vaidmuo ir laikysena karo metu bei galimi tolesni Rusijos raidos scenarijai; tęstas tarpininkavimas išduodant vizas politinį persekiojimą patiriantiems Rusijos piliečiams, žmogaus teisių aktyvistams ir disidentams¹¹⁸.

Atliktų veiksmų sąrašas ilgas, o jį skaitant susidaro įspūdis, jog stengtasi kuo įmanoma labiau pabrėžti URM aktyvumą įgyvendinant Lietuvos užsienio politikos uždavinius. Tačiau vėl trūksta konkrečių pavyzdžių kaip buvo įgyvendinti tam tikri projektai. Normatyvinio tikslo Nr.3 formuluotėje svarbiausi žodžiai yra „*svarbus pokyčių subjektas*“. Vertinant tikslo įvykdymo laipsnį, reikia žinoti kokią įtaką Lietuvos užsienio politikos formuotojai turėjo svarbiausiems tarptautinės erdvės įvykiams, lėmusiems pokyčius. Labai svarbus rodiklis, sufleruojantis apie vykdytos užsienio politikos sėkmę, būtų paaiškinimas koks gi buvo Lietuvos indėlis Europos Vadovų Tarybos priimtam

---

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2023 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2023%20m_%20URM%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2022 metų veiklos ataskaita“, <<https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2022%20URM%20ataskaita.pdf>> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2022 metų veiklos ataskaita“, <<https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2022%20URM%20ataskaita.pdf>> [Žiūrėta 2024 05 11].

sprendimui pradėti su Ukraina ir Moldova stojimo derybas bei suteikti Sakartvelui šalies kandidatės statusą, tačiau plačiau ataskaitose apie tai nėra pakomentuota. Minėtasis dvišalių santykių vystymas su Rytų Partnerystės šalimis nėra tas rodiklis, kuris nurodytų vykdomos užsienio politikos sėkmę kalbant apie Lietuvos įtaką ES institucijose.

Santykiyje su Rusijos ir Baltarusijos demokratinėmis jėgomis, nėra aišku kokio pokyčio demokratijos link buvo tikimasi bei kaip tas pokytis turėjo būti fiksuotas. Ataskaitoje minima pagalba abiejų šalių piliečiams, suteikiant jiems prieglobstį nuo politinio persekiojimo, Baltarusių demokratinės atstovybės akreditavimas, suteiktų vizų kiekis, tačiau tai yra tik faktų vardinimas, nėra jokie apčiuopiamas kriterijaus, kuris leistų nustatyti, ar situacija pablogėjo, liko tokia pati ar pagerėjo.

Vienintelis apčiuopiamas kriterijus URM metinėse ataskaitose, kuris bent kažkiek nusakytų pirmosios uždavinių grupės įgyvendinimo laipsnį, būtų vystomajam bendradarbiavimui skiriamų lėšų skaičius. 2023 m. URM pateiktais duomenimis 2022 m. Lietuvos skirta oficiali parama vystymuisi (OPV) siekė 0,36% bendrųjų nacionalinių pajamų, kas sudarė 63% ES OPV vidurkio¹¹⁹. Faktas, jog Lietuvos skiriama parama vos viršijo pusę bendrai ES šalių skiriamos sumos vidurkio, iš pirmo žvilgsnio nesudaro prioritetingos srities išpūdžio. Tačiau labai svarbu paminėti, kad nuo 2021 m. buvo padaryta ženkli pažanga, kuomet paramos kiekis siekė 0,14% bendrųjų nacionalinių pajamų (arba 28% ES OPV vidurkio). Kartu su ženkliu rodiklio lygio pakėlimu, Lietuva įgyvendino ir kitą išsikeltą tikslą – iki 2030 m. skirti ne mažiau kaip 0,33 % bendrųjų nacionalinių pajamų¹²⁰. Pastovus prioritetingų sričių finansavimas ir jo nuoseklus didinimas yra kriterijus leidžiantis tikėtis proveržio ateities perspektyvoje (darbo rašymo metu dar nesibaigė 2024 m. todėl nėra duomenų apie vykdomos politikos tęstinumą), todėl minėtuoju atveju galima teigti, jog pastangos įgyvendinant išskirtuosius pirmos grupės uždavinius yra dedamos, tačiau trūksta konkrečių įtakos tarptautinių santykių pokyčiams kriterijų, pagal kuriuos galima būtų uždavinius laikyti įgyvendintais.

Antroji uždavinių grupė susijusi su sankcijų taikymu Baltarusijos ir Rusijos režimams, bei specialios finansinės priemonės kaip paramos kovojantiems už laisvę sukūrimu¹²¹. 2020 – 2024 m. URM veiklos ataskaitose pabrėžiamas Lietuvos vaidmuo, kaip vienos iš pirmųjų valstybių (kartu su Baltijos šalimis) įvedusių sankcijas 30-čiai Baltarusijos režimo pareigūnų¹²². Taip pat pabrėžiama,

---

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2023 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2023%20m_%20URM%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹²⁰ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2023 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2023%20m_%20URM%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Nutarimas dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos*, Vilnius, 2020, 112 <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹²² Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2020 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/URM%20%202020%20m_%20veiklos%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

kad Lietuvos atstovai aktyviai dalyvavo rengiant ES globalių žmogaus teisių režimo įstatymą (Dar vadinamą „ES Magnickio aktu“)¹²³. Kaip ir ankstesnių laikotarpių URM metinėse ataskaitose, 2020 ir 2021 m. ataskaitose didžioji dalis atliktų veiksmų aiškinami per fakto konstatavimo atlikimo prizmę, nepateikiant konkrečių argumentų patvirtinančių išsakytą teiginį. Tačiau nuo 2022 m. atsiranda ryškus pokytis.

Iš visų analizuotų URM veiklos ataskaitų, pirmą kartą fiksuojamas pateiktas konkretus veiklos vertinimo kriterijus – kiek Lietuva teikė pasiūlymų sankcionuoti Rusijoje ir Baltarusijoje veikiančius fizinius ir juridinius asmenis, bei kiek iš tų pasiūlymų pritarta ES¹²⁴. Remiantis ataskaitos duomenimis, iš viso 2022 m. pateikta 22 sankcijų įvedimo pasiūlymai Baltarusijai bei 270 pasiūlymų Rusijai. Atitinkamai ES pritaikė sankcijas 20 pasiūlymų Baltarusijai (patvirtinta 91%) bei 228 pasiūlymų Rusijai (patvirtinta 84%). Šie duomenys leidžia URM atliktus veiksmus kaip labai gerai atliktus, nes pasiektas labai aukštas pasiūlymų pritaikymo procentas. 2023 m. ataskaitoje šalia esamo kriterijaus pridėta dar viena dedamoji, leidžianti susidaryti platesnį vaizdą – pateiktas Lietuvos pateiktų sankcijų įvedimo Rusijai siūlymų skaičius, kartu su bendru ES priimtų sankcijų skaičiumi¹²⁵. Lietuvos teikti ir patvirtinti pasiūlymai 2022 metais sudarė 18% nuo visų ES priimtų sankcijų, o 2023 m. sudarė 21%¹²⁶. Diplomatus atliktas darbas buvo ne tik sėkmingas, nes turint omenyje Lietuvos dydį ir turimus resursus, būti atsakingiems už 20% visų įvestų sankcijų Rusijai yra aukštas rezultatas ir puikus veiklos įvertinimas. Žinant šią informaciją, šalia pateikti teiginiai apie tai, jog padedant Lietuvai 2023 m. nustatyti rusiškos kilmės deimantų, suskystintų bei naftos dujų ir kitų svarbių produktų importo draudimai¹²⁷ irgi tampa konkretesni. Nors ir nėra nurodytas tikslus Lietuvos indėlis, pasiūlytų sankcijų priėmimo procentas leidžia teigti, jog ir šioje vietoje Lietuvos indėlis buvo nemažas. Tai tik vienintelis toks konkretus pavyzdys visose šios normatyvinių tikslų analizės dalyse, bet jis labai aiškiai leidžia įvardinti, kad uždavinys remti sankcijas Rusijos ir Baltarusijos režimams buvo įgyvendintas.

Tačiau to paties negalima pasakyti apie paskutinį normatyvinio tikslo Nr.3 įgyvendinimui iškeltą uždavinį - specialios finansinės priemonės kaip paramos kovojantiems už laisvę sukūrimą. Tokia uždavinio formuluotė suponuoja, kad turi būti įsteigtas konkretus fondas su atitinkamu

---

¹²³ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2020 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/URM%20%202020%20m_%20veiklos%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹²⁴ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2022 metų veiklos ataskaita“, <<https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2022%20URM%20ataskaita.pdf>> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹²⁵ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2023 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2023%20m_%20URM%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹²⁶ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2023 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2023%20m_%20URM%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹²⁷ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2023 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2023%20m_%20URM%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

pavadinimu, kurio pagrindinė veikla būtų susijusi su parama kovojantiems už laisvę. Peržiūrėjus visas atitinkamo laikotarpio URM ataskaitas, nebuvo rasta jokio konkretaus finansinio įrankio, kuris galėtų būti laikomas fondu laisvės kovotojų paramai. Reikia pabrėžti, jog ataskaitose yra pateikta informacija apie konkrečioms šalims skiriamą paramą (Baltarusijai 50 tūkst. Eur., Ukrainai 1,12 mln. Eur.¹²⁸), tačiau tai pateikiama labiau kaip aktyvaus dvišalio bendradarbiavimo su Rytų erdvėje esančiomis šalimis, o ne konkrečios finansinės priemonės sukūrimo rezultatas. Iš uždavinio formuluotės galima susidaryti nuomonę, kad apie laisvės kovotojų paramą kalbama ne tik Rytų Europos, bet ir viso pasaulio kontekste. Tuomet būtų tikėtina rasti informacijos apie paramą Honkongo ar Taivano aktyvistams ir kitiems vakarietiškas vertybes atstovaujantiems veikėjams pasaulyje, tačiau ir tokios informacijos ataskaitose nepateikta. Kadangi nėra randama konkrečios informacijos apie paramos mechanizmą, tenka konstatuoti, jog uždavinys neįvykdytas.

3.4. Apibendrinimas

Žemiau pateiktoje lentelėje pateikti tikslams įgyvendinti iškelti uždaviniai bei konkretūs URM veiksmai juos atliekant.

Lentelė Nr.1 “Normatyvinių tikslų įgyvendinimas pagal URM veiklos ataskaitas” (lentelė sudaryta autoriaus remiantis URM duomenimis)

	Uždaviniai	Atlikti veiksmai pagal URM ataskaitas
Normatyvinis tikslas Nr. 1	<ul style="list-style-type: none"> • Siekti, kad ES pasiūlytų sudaryti glaudesnės integracijos sutartis su Ukraina ir Moldova; • Siekti, kad būtų parengti ES veiksmų planai Pietų Kaukazo šalims; • Derybose dėl europinės kaimynystės ir partnerystės finansinio instrumento siekti, kad Rytų Europos šalims būtų skiriama didesnė ES finansinė pagalba; • Aktyviai dirbti su Europos Komisija, Europos Taryba ir kitomis ES valstybėmis narėmis, kad ES ir Rusijos dialogas ir sudaromos sutartys prisidėtų prie demokratijos plėtojimo ir stabilumo užtikrinimo Rusijoje. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sėkmingai baigtos derybos dėl ES-Ukrainos susitarimo dėl vizų režimo Ukrainos piliečiams supaprastinimo ir readmisijos sutarties pasirašymo; patvirtintas mandatas EK derėtis dėl vizų režimo palengvinimo ir dėl readmisijos susitarimų su Moldova; sutarta dėl ambicingo mandato EK derėtis su Ukraina dėl Naujojo sustiprinto ES-Ukrainos susitarimo. • Lietuvos pastangomis metais pradėti rengti Europos Sąjungos veiksmų planai, skirtus Pietų Kaukazo valstybėms. • Lietuva aktyviai dalyvavo formuojant Europos Sąjungos politiką Rusijai, toliau plėtojo dvišalius ekonominius, politinius ir kultūrinius ryšius su šia valstybe. Daug dėmesio skirta projektų Kaliningrado srityje įgyvendinimui, taip pat regiono socialinės ir ekonominės raidos pristatymui Europos Sąjungos institucijose. <p><i>(informacijos apie sėkmę derantis dėl finansinio instrumento „kovojantiems už laisvę“ ataskaitose nerasta)</i></p>

¹²⁸ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2020 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/URM%20%202020%20m_%20veiklos%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

<p>Normatyvinis tikslas Nr. 2</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Siekti, kad totalitarinių režimų nusikaltimų vertinimas būtų nuolatinis ES darbotvarkės klausimas; • Telkti bendraminčių valstybių koaliciją; • Skatinti ES valstybių narių nevalstybines organizacijas, tyrimų centrus ir muziejus bendradarbiauti tiriant totalitarinių režimų nusikaltimus ir informuojant apie tai visuomenę . 	<ul style="list-style-type: none"> • Europos Parlamente surengta tarptautinė konferencija „Europa 70 metų po Molotovo-Ribentropo pakto“. • Lietuvos užsienio reikalų ministro iniciatyva parengtas 6 ES valstybių laiškas dėl totalitarinių režimų nusikaltimų įvertinimo ES lygiu. • Dėl totalitarinių nusikaltimų Europoje pripažinimo 2011 m. birželį buvo priimtos ES tarybos išvados, neatmetančios teisinio instrumento, kriminalizuojančio totalitarinių režimų nusikaltimų neigimą, ES lygiu ateityje kūrimo • ES institucijose iškelta diskusija dėl galimybės tobulinti Europos arešto orderio mechanizmą, dėl kurio taikymo spragų ir išlygų • Įsteigta Europos atminties ir sąžinės platforma, kuri palengvins tyrimo centrų, akademinį įstaigų ir kitų nevyriausybinių organizacijų, dirbančių totalitarinių režimų tyrimo srityje bendradarbiavimą
<p>Normatyvinis tikslas Nr. 3</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Specialios paramos kovojantiems už laisvę finansinės priemonės sukūrimas; • Pasitelkiant demokratinius Europos Sąjungos mechanizmus prisidėti, kad pamatinių sąjungos vertybių – demokratijos, teisės viršenybės ir žmogaus teisių – erdvė nemažėtų, o plėstųsi tiek už Europos Sąjungos ribų, tiek joje pačioje; • Kurti platesnes bendraminčių – demokratinių valstybių – koalicijas, siekiant padėti baltarusių kovai už laisvę ir demokratiją, taip pat įtvirtinti Moldovos, Sakartvelo, Ukrainos narystės Europos Sąjungoje perspektyvas iki būsimo Lietuvos Respublikos pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai 2027 m.; • Palaikyti Moldovos, Sakartvelo, Ukrainos ir kitų regiono valstybių pastangas tapti Europos Sąjungos ir NATO valstybėmis narėmis bei padėti joms siekti susigrąžinti Rusijos okupuotas ir aneksuotas teritorijas . • Tikslinių ir ekonominių sankcijų Rusijos režimui palaikymas; • Tikslinių ir ekonominių sankcijų Baltarusijos režimui palaikymas; 	<ul style="list-style-type: none"> • Vien 2021 m. duomenimis Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos lėšomis Ukrainoje įgyvendinta projektų už 1,12 mln. Eurų; Moldovai skirta 80 tūkst. Eurų; Sakartvelui 99 tūkst. Eurų. <i>(atskirai verta paminėti nuo 2022 m. Ukrainai skirtą suma prilygstančią 1,8% LR BVP)</i> • Baltarusijos demokratinėms jėgoms skirta 50 tūkst. Eurų finansinė parama, kartu su kitais donorais teikta parama URM akredituotai Baltarusių demokratinei atstovybei, vadovaujamai S. Cichanouskajos, daugiau nei 1 900 kartų tarpininkauta dėl Baltarusijos piliečių, persekiojamų ar nukentėjusių nuo Baltarusijos režimo, atvykimo į Lietuvą, stengtasi išlaikyti Baltarusijos klausimą tarptautinės politikos darbotvarkėje remta vieninga ES ir kitų Vakarų valstybių politika dėl Baltarusijos režimo pasmerkimo, izoliavimo, atsakomybės už nusikaltimus. • Lietuvos pastangomis patvirtintos ES Tarybos išvados dėl Rytų Partnerystės politikos po 2020 m. bei išvadas ištrauktas „ES įsipareigojimas partnerių suverenitetui ir teritoriniam vientisumui, įsipareigojimas dėl finansinės ir ekspertinės paramos, atstatyta nuoroda į aukščiausius branduolinio saugumo standartus, patvirtintos Rytų partnerių europinės aspiracijos ir europinis pasirinkimas. • Lietuvos įdirbio dėka, Europos Vadovų Taryba priėmė sprendimą pradėti su Ukraina ir Moldova stojimo derybas bei suteikti Sakartvelui šalies kandidatės statusą. • URM aktyviai teikė siūlymus ir siekė, kad sankcijos Rusija ir Baltarusijai būtų suvienodintos. Lietuva inicijavo regioninio sankcijų paketo vieningo įgyvendinimo mechanizmą, kurio pagrindu kaimyninės ES šalys, turinčios sieną su Rusija ir Baltarusija, bendradarbiavo vienodų muitinės

Įvertinus URM nuveiktus darbus įgyvendinant iškeltus normatyvinius užsienio politikos tikslus galima teigti, jog nepaisant užduočių vykdymo konstatavimo fakto, sėkmingos veiklos įrodymų yra mažai. Plika akimi žiūrint į aukščiau pateiktos lentelės duomenis matyti, kad veiklos vertinimas yra faktinis, t.y. konstatuojama, jog buvo atlikta konkreti veikla ir pasiektas rezultatas, tačiau nėra pateikiama svarių argumentų kaip tai įgyvendinta. Visų normatyvinių tikslų analizės atveju beveik nebuvo nustatyta konkrečių veiklos vertinimo kriterijų, kurie leistų nustatyti ar vykdoma veikla buvo sėkminga ar ne. Kadangi nėra įrodymų apie uždavinių sėkmingą įgyvendinimą, automatiškai peršasi išvada, kad jie nebuvo įgyvendinti, tačiau tai nėra visiška tiesa.

Kriterijai, kuriuos visgi pavyko nustatyti įrodo, kad Lietuvos diplomacija sugebėjo sėkmingai veikti ES sankcijų Rusijai ir Baltarusijai įvedimo klausimais, taip pat matyti konkreti pažanga skiriant finansavimą vystomajam bendradarbiavimui. Abu kriterijai rodo tiek Lietuvos diplomacijos gebėjimą daryti įtaką sprendimams ES lygiu, tiek Lietuvos užsienio politikos prioritetų pasiskirstymą, aiškiai prioretizuojant Rytų Partnerystės šalis, tokias kaip Ukraina, Moldova ir Sakartvelas. Tačiau tai yra daugiau išimtis iš taisyklės. Kalbant apie normatyvinius tikslus ir jų įgyvendinimą, didžioji dalis URM ataskaitų yra tiesiog atliktų veiksmų aptarimas, bet ne rezultatų įgyvendinant iškeltus tikslus pateikimas.

Išdėstyti faktai atskleidžia bendrą tendenciją, kad URM neranda optimalaus savo veiklos vertinimo būdo. Peržiūrėjus visas analizuojamo laikotarpio URM ataskaitas galima pastebėti pastovų vertinimo kriterijų keitimą. 2004 - 2010 metų laikotarpyje būdavo pasitenkinama tiesiog fakto atlikimo įvardijimu ir to užtekdavo vykdomai veiklai pagrįsti. Nuo 2011 metų fiksuojamas veiklos vertinimo kriterijų atsiradimas¹²⁹ tačiau nėra jų stabilumo ir praktiškai kiekvienoje naujoje URM ataskaitoje pateikiami vis nauji veiklos vertinimo kriterijai. Žinoma, tai galimai yra ir susiję su tuo, kad Lietuvos vidaus politikoje dažnai keičiasi valdančios politinės jėgos ir kiekvieną kartą bandoma įnešti ką nors naujo savo politinėje darbotvarkėje, taip įvedant vis naujus vertinimo kriterijus, kurias galima būtų įtikinti rinkėjus, jog Lietuvos diplomacija dirba veiksmingai.

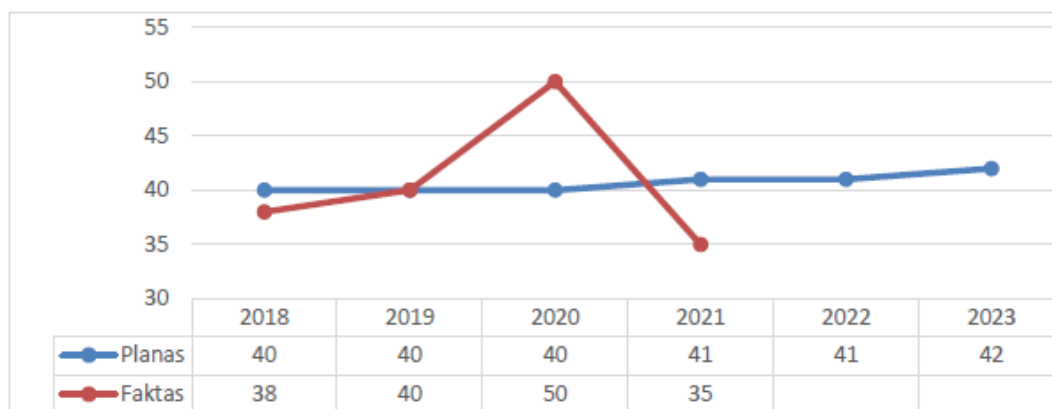
Rengiant URM Strateginį veiklos planą 2017-2019 m. laikotarpiui, buvo sukurtas naujas kriterijus, pagal kurį turėjo būti vertinimas URM veiklos efektyvumas - kaip Lietuvos gyventojai vertina diplomatinės tarnybos atstovavimą jų interesams¹³⁰. Šis kriterijus yra turbūt geriausias

¹²⁹ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2011 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/Ministerija/veikla/veiklos_ataskaita/2011.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹³⁰ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos 2017 metų veiklos ataskaita“.

vieningo planavimo nebuvimo pavyzdys. Nuo kriterijaus įvedimo 2017 m., apklausų būdu buvo fiksuojama Lietuvos gyventojų nuomonė. Žemiau pateikiamas grafikas iliustruojantis pokyčius.

Pav. Nr.2 „Gyventojų nuomonės apklausos rezultatai“ (Šaltinis - URM)

Iš grafiko matyti, kad nuo rodiklio fiksavimo pradžios iki 2020 m. gyventojų dalis mananti, kad Lietuvos diplomatinė tarnyba labai gerai/gerai atstovauja Lietuvos saugumo interesams stabiliai didėjo. Nuo 2021 m. rodiklis staiga krito beveik per pusę. URM ataskaitoje randamas lakoniškas tokio radikalaus pokyčio paaiškinimas, kad „šio rodiklio reikšmės pokytį 2021 m. nuo planuotos reikšmės (41 proc.) lėmė Lietuvos užsienio politikos pokyčiai ir įgyvendinamos vertybinės politikos priemonės“¹³¹. Nėra pateikiama kas šiuo atveju yra laikoma vertybine politikos priemone. Tik iš išorinių šaltinių galima nuspėti, kad taip gyventojai įvertino dėl Taivano atstovybės Lietuvoje atidarymo pašliję santykiai su Kinija¹³².

Nuo 2021 m. iš esmės buvo pakeistas kriterijaus skaičiavimas – atsisakyta gyventojų nuomonės apklausos ir įvesti keturi nauji rodikliai, kurie niekaip nesusiję su gyventojų nuomone.

E-14-001-09-01-01. Lietuvos vieta koalicinio valentingumo indekse (tarp ES valstybių narių) (vieta)
E-14-001-09-01-02. Oficialios paramos vystymuisi kriterijus atitinkančių vystomojo bendradarbiavimo veiklų finansavimo apimtis, dalis nuo bendrųjų nacionalinių pajamų (procentai)
E-14-001-09-01-03. Užsienio lietuvių, išitraukusių į Lietuvos gyvenimą ir gerovės joje kūrimą, dalis (procentai)
E-14-001-09-01-04. Lietuvos ir Lietuvos atstovų, išrinktų į tarptautinių organizacijų vadovaujamas ar ekspertines pareigas, skaičius (vienetai)

Pav. Nr.3 „Pažangos uždavinio įgyvendinimo stebėsenai numatyti keturi poveikio rodikliai“ (Šaltinis-URM)

<https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2017%20m_%20URM%20veiklos%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹³¹ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2021 metų veiklos ataskaita“,

<https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2021%20m_%20URM%20veiklos%20ataskaita_03_10.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹³² „Lietuvos konfliktas su Kinija labiausiai kirs maisto pramonei: tikisi, kad verslas su politika nebus siejami“,

<https://www.lrytas.lt/verslas/rinkos-pulsas/2021/11/22/news/lietuvos-konfliktas-su-kinija-labiausiai-kirs-maisto-pramonei-tikisi-kad-verslas-su-politika-nebus-siejami-21481114#google_vignette> [Žiūrėta 2024 05 11].

Staiga kritus palankiai URM veiklą vertinančių gyventojų skaičiui, tiesiog buvo pakeistas rodiklis, kuriame gyventojų nuomonė nebeatspindėtų ir URM galėtų savaip pateikti vykdomos veiklos rezultatą. Tačiau tai nereiškia, kad staiga grįžo ir gyventojų pasitikėjimas institucija.

Normatyvinių tikslų praktinis įgyvendinimas nėra lengvai fiksuojamas dalykas. Jo fiksavimas susideda iš bent trijų dimensijų: normatyvinių tikslų, normatyvinių priemonių ir normatyvinio poveikio visumos¹³³. Sėkmingam veiksmų vertinimui reikalingas nemažas kiekis informacijos apie vykdytą veiklą, taip pat reikia turėti laiko perspektyvą, idant būtų įvertintas ilgalaikis veiksmų poveikis, nes be jo negalima fiksuoti nuostatos suformavimo. Įvertinus tai kas buvo išdėstyta, kol nėra sukurta vieninga ir pastovi URM įvykdytų uždavinių įvertinimo sistema, apskirtai yra sudėtinga kalbėti apie kokią nors normatyvinės Lietuvos užsienio politikos įgyvendinimo vertinimą per URM vykdomą veiklą.

---

¹³³ Nathalie Tocci, “Profiling Normative Foreign Policy: The European Union and its Global Partners”, *CEPS Working Document No. 279*, (2007), <<https://aei.pitt.edu/7580/1/Wd279.pdf>> [Žiūrėta 2024 05 11].

Išvados

Lietuva, kaip ir kitos mažosios valstybės, negali pasigirti dideliais resursais (gyventojų skaičius, BVP, kariuomenė, naudingieji išteklių), todėl bene vienintelis būdas išsiskirti tarptautinėje arenoje yra naudojantis esamomis tarptautinėmis institucijomis formuoti nuostatas užsienio politikoje, tam, kad įgyvendintų savo strateginius tikslus susijusius su valstybės vystymusi, saugumu ir matomumu. Remiantis įvairiomis Lietuvos Respublikos vyriausybės programomis, užsienio politikos tikslai yra paskiriami įgyvendinti Lietuvos Užsienio Reikalų Ministerijai (URM). Šiuo darbu siekta išsiaiškinti kokiomis priemonėmis ir kaip sėkmingai Lietuvos diplomatijai sekasi įgyvendinti normatyvinės užsienio politikos uždavinius.

Pirmojoje darbo dalyje buvo atlikta mažųjų valstybių, jų galios formų bei normatyvinės galios akademinės literatūros analizė, kuri padėjo nustatyti kas yra laikoma nuostatų formavimu tarptautiniuose santykiuose bei kaip vykdomas jos išraiškos fiksavimas. Pasinaudojant surinkta informacija buvo nustatyti kriterijai, kuriais remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės programose buvo ieškomas ir fiksuojamas siekis formuoti nuostatas tarptautiniuose santykiuose.

Antrojoje darbo dalyje buvo išanalizuotos 2004 - 2020 m. laikotarpiu veikusių Vyriausybės programinės dalys kalbančios apie užsienio politikos tikslus ir pagal atrankos kriterijus buvo išskirti trys normatyvinį pobūdį turinys Lietuvos užsienio politikos tikslai:

1. Skatinti stabilumo ir demokratijos plėtrą į Rytus kaip būtiną Lietuvos ilgalaikės raidos sėkmės sąlygą.
2. Įgyvendinti tikslą, kad ES lygmeniu būtų vienodai griežtai pasmerkti nacistinis Vokietijos ir komunistinis SSRS totalitariniai režimai, taip pat įvertinti jų padaryti nusikaltimai žmoniškumui.
3. Lietuva – svarbus pokyčių subjektas plečiant laisvės ir demokratijos erdvę regione ir už jo ribų

Trečiojoje darbo dalyje, remiantis URM veiklos ataskaitomis, buvo analizuojama kaip URM vykdė iškeltus uždavinius skirtus nustatytiems normatyviniams užsienio politikos tikslams įgyvendinti. Įvertinus URM nuveiktus darbus įgyvendinant iškeltus normatyvinius užsienio politikos tikslus galima teigti, jog nepaisant užduočių vykdymo konstatavimo fakto, sėkmingos veiklos įrodymų yra mažai. Iš trylikos fiksuotų uždavinių, tik du galimai pretenduoja į sėkmingai įgyvendintus ir yra susiję su trečiuoju normatyviniu tikslu. Analizės metu nepavyko rasti daugiau sėkmingo užduočių vykdymo įrodymų, nes trūksta konkrečių pavyzdžių kaip buvo įgyvendinti tam tikri projektai, nėra aiškių kriterijų.

Kriterijai, kuriuos pavyko nustatyti rodo, kad Lietuvos diplomacija sugebėjo sėkmingai veikti ES sankcijų Rusijai ir Baltarusijai įvedimo klausimais. Remiantis ataskaitos duomenimis, iš viso 2022 m. pateikta 22 sankcijų įvedimo pasiūlymai Baltarusijai bei 270 pasiūlymų Rusijai. Atitinkamai ES pritaikė sankcijas 20 pasiūlymų Baltarusijai (patvirtinta 91%) bei 228 pasiūlymų Rusijai (patvirtinta 84%). Šie duomenys leidžia URM atliktus veiksmus kaip labai gerai atliktus, nes pasiektas labai aukštas pasiūlymų pritaikymo procentas. 2023 m. ataskaitoje šalia esamo kriterijaus pridėta dar viena dedamoji, leidžianti susidaryti platesnį vaizdą – nurodytas Lietuvos pateiktų sankcijų įvedimo Rusijai pasiūlymų skaičius, kartu su bendru ES priimtų sankcijų skaičiumi¹³⁴. Lietuvos teikti ir patvirtinti pasiūlymai 2022 metais sudarė 18% nuo visų ES priimtų sankcijų, o 2023 m. sudarė 21%¹³⁵. Tačiau svarbu atkreipti dėmesį, jog toks rezultatas pasiektas ne vien Lietuvos valia ir sprendimais. Tai visos ES lygmens sprendimai, kurių priėmimui įtakos turėjo tiek nuosekli Lietuvos vykdyta veikla, tiek kitų Bendrijos narių indėlis sprendžiant su sankcijų taikymu susijusius klausimus.

Taip pat matyti konkreti pažanga skiriant finansavimą vystomajam bendradarbiavimui. Nuo 2021 m. buvo padaryta ženkli pažanga, kuomet paramos kiekis siekė 0,14% bendrųjų nacionalinių pajamų (arba 28% ES OPV vidurkio). Kartu su ženkliai rodiklio lygio pakėlimu, Lietuva įgyvendino ir kitą išsiskelbtą tikslą – iki 2030 m. skirti ne mažiau kaip 0,33 % bendrųjų nacionalinių pajamų¹³⁶. Pastovus prioritetinių sričių finansavimas ir jo nuoseklus didinimas yra kriterijus leidžiantis tikėtis proveržio ateities perspektyvoje. Tačiau reikia turėti omenyje, kad šio rodiklio bendro kilimui turėjo Lietuvos skiriama parama karo niokojamai Ukrainai. Bet net ir su tam tikromis išlygomis abu kriterijai rodo tiek Lietuvos diplomacijos gebėjimą daryti įtaką sprendimams ES lygiu, tiek Lietuvos užsienio politikos prioritetų pasiskirstymą, aiškiai prioretizuojant Rytų Partnerystės šalis, tokias kaip Ukraina, Moldova ir Sakartvelas.

Tačiau tai yra daugiau išimtis iš taisyklės. Kalbant apie normatyvinius tikslus ir jų įgyvendinimą, didžioji dalis URM ataskaitų yra daugiau atliktų veiksmų aptarimas, bet ne rezultatų įgyvendinant išskelbtus tikslus pateikimas. Išsami URM metinių veiklos ataskaitų atskleidžia bendrą tendenciją, kad URM neranda optimalaus savo veiklos vertinimo būdo. Sėkmingam veiksmų vertinimui reikalingas nemažas kiekis informacijos apie vykdytą veiklą, taip pat reikia turėti laiko perspektyvą, idant būtų įvertintas ilgalaikis veiksmų poveikis, nes be jo negalima fiksuoti nuostatos suformavimo. Įvertinus tai kas buvo išdėstyta, kol nėra sukurta vieninga ir pastovi URM įvykdytų

---

¹³⁴ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2023 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2023%20m_%20URM%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].

¹³⁵ *Ibid.*

¹³⁶ *Ibid.*

uždavinių įvertinimo sistema, apskirtai yra sudėtinga kalbėti apie kokį nors normatyvinės Lietuvos užsienio politikos įgyvendinimo vertinimą per URM vykdomą veiklą.

Literatūros ir šaltinių sąrašas

1. 15MIN, „Austrija svarstys išlygos dėl Europos arešto orderio atsisakymą“, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/austrija-svarstys-islygos-del-europos-aresto-orderio-atsisakyma-56-171349> [Žiūrėta 2024 05 11]. MIN1
2. Axelrod, Robert. „An Evolutionary Approach to Norms“, *American Political Science Review*, vol. 80, (1986): 1095-1111. <https://www.jstor.org/stable/1960858?seq=17> [Žiūrėta 2024 05 11].
3. Birchfield, Vicki L. „Coercion with kid gloves? The European Union’s role in shaping a global regulatory framework for aviation emissions“, *Journal of European Public Policy* 22(9), (2015): 1276–1294. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501763.2015.1046904> [Žiūrėta 2024 05 11].
4. Björkdahl, Annika. „Norms in International Relations: Some Conceptual and Methodological Reflections“, *Cambridge Review of International Affairs*, 15:1, (2002): 9-23. https://www.researchgate.net/publication/233634202_Norms_in_International_Relations_Some_Conceptual_and_Methodological_Reflections [Žiūrėta 2024 05 11].
5. Černiauskas, Šarūnas. „Austrija paleido Sausio 13 d. žudynių įtariamąjį“ <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/austrija-paleido-sausio-13-d-zudyniu-itariamaji-47654261> [Žiūrėta 2024 05 11].
6. Corbett, Jack, “Everybody knows everybody: practising politics in the Pacific Islands“, *Democratization*, 22(1), (2015): 51-72. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13510347.2013.811233> [Žiūrėta 2024 05 11].
7. Elman, Miriam Fendius. “The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Own Backyard”, *British Journal of Political Science* 25(2), (1995): 171-217. <https://www.jstor.org/stable/194084> [Žiūrėta 2024 05 11].
8. Forsberg, Tuomas. „Normative power Europe, once again: a conceptual analysis of an ideal type“, *Journal of Common Market Studies*, 49(6) (2011): 1183–1204. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1468-5965.2011.02194.x> [Žiūrėta 2024 05 11].
9. Fox, Annette Baker, *The Power of Small States: Diplomacy in World War II*. (Chicago: University of Chicago Press, 1959), 16. <
<https://archive.org/details/powerofsmallstat001511mbp/page/n15/mode/2up?view=theater>>
[Žiūrėta 2024 05 11].
10. Gediminas Vitkus, „Trilemmas of recognition in the Baltic states’ foreign policies“, *Journal of Baltic Studies*, 50:3, (2019): 307-326.
11. Gerrits, Andre (sud.). „Normative power Europe in a changing world: a discussion“. *Netherlands Institute of International Relations*, (2009). https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20091200_cesp_paper_gerrits.pdf [Žiūrėta 2024 05 11].
12. Gurowitz, Amy. „Mobilising International Norms: Domestic Actors, Immigrants and the Japanese State“, *World Politics*, vol. 51, no 3., (1999): 417. <https://doi.org/10.1017/S0043887100009138> [Žiūrėta 2024 05 11].
13. Haagard, Stephen ir Beth Simmons, „Theories of International Regimes“, *International Organisations*, vol. 41, (1987): 506–07.

- https://www.researchgate.net/publication/227392575_Theories_of_International_Regimes [Žiūrėta 2024 05 11].
14. Ingebritsen, Christine. „Norm Entrepreneurs: Scandinavia’s Role in World Politics.”, *Cooperation and Conflict* 37(1), (2002): 11-23. <https://www.jstor.org/stable/45083956> [Žiūrėta 2024 05 11].
  15. Jakniūnaitė, Dovilė (sud.). *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika* (Vilnius: Vilniaus Universiteto leidykla, 2015), 13.
  16. Kahler, Miles. “Rationality in International Relations”, *International Organization* 52, (4), (1998): 919–941. <https://www.cambridge.org/core/journals/international-organization/article/rationality-in-international-relations/EA854B02A0E19D556CE8B2148E352048> [Žiūrėta 2024 05 11].
  17. Katzenstein, Peter J. *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, (New York: Columbia University Press, 1997) https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/5237136/mod_folder/content/0/Japersen%20et%20al%20.pdf [Žiūrėta 2024 05 11].
  18. Kauno diena, „ES tės diskusijas dėl komunistinių režimų nusikaltimų vertinimo“, <https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/es-tes-diskusijas-del-komunistiniu-rezimu-nusikaltimu-vertinimo?komentarai?full> [Žiūrėta 2024 05 11].
  19. Lenz, Jetschke „EU normative power and regionalism: ideational diffusion and its limits“, *Cooperation and Conflict* 48(2), (2013): 211–228. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0010836713485539> [Žiūrėta 2024 05 11].
  20. Leonard, Mark., *Why Europe Will Run the 21st Century*. (New York: Public Affairs, 2005)
  21. Lietuvos Respublikos Seimas, Nutarimas dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, Vilnius, 2020, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c> [Žiūrėta 2024 05 11].
  22. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2005 m. veiklos ataskaita (užsienio politika)“, <https://www.urm.lt/default/lt/2005m-veiklos-ataskaita> [Žiūrėta 2024 05 11].
  23. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2006 m. veiklos ataskaita (užsienio politika)“, <https://www.urm.lt/default/lt/2006m-veiklos-ataskaita> [Žiūrėta 2024 05 11].
  24. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2007 m. veiklos ataskaita (užsienio politika)“, <https://www.urm.lt/default/lt/2007m-veiklos-ataskaita> [Žiūrėta 2024 05 11].
  25. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2009 m. veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/default/lt/2009m-veiklos-ataskaita> [Žiūrėta 2024 05 11].
  26. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2011 metų veiklos ataskaita“, https://www.urm.lt/uploads/default/documents/Ministerija/veikla/veiklos_ataskaita/2011.pdf [Žiūrėta 2024 05 11].
  27. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2020 metų veiklos ataskaita“, https://www.urm.lt/uploads/default/documents/URM%20%202020%20m_%20veiklos%20ataskaita.pdf [Žiūrėta 2024 05 11].
  28. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2021 metų veiklos ataskaita“, https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2021%20m_%20URM%20veiklos%20ataskaita_03_10.pdf [Žiūrėta 2024 05 11].
  29. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2022 metų veiklos ataskaita“, <https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2022%20URM%20ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].
  30. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2023 metų veiklos ataskaita“, https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2023%20m_%20URM%20ataskaita.pdf [Žiūrėta 2024 05 11].

31. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „2024-2026 metų strateginis veiklos planas“, Vilnius, 2023, https://urm.lt/uploads/default/documents/2024-2026%20m_%20strateginio%20veiklos%20plano%20projektas%20001.pdf , [Žiūrėta 2024 05 11].
32. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos 2017 metų veiklos ataskaita“, https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2017%20m_%20URM%20veiklos%20ataskaita.pdf [Žiūrėta 2024 05 11].
33. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo, Vilnius, 2005, 158. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.252801?jfwid=-> [Žiūrėta 2024 05 11].
34. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, Vilnius, 2020, 111 <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c> [Žiūrėta 2024 05 11].
35. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo, Vilnius, 2009, 118. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.339847?jfwid=124djr4tff> [Žiūrėta 2024 05 11].
36. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-2016 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo, Vilnius, 2013, 67. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.444678/asr> [Žiūrėta 2024 05 11].
37. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, Vilnius, 2016, 123. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/886c7282c12811e682539852a4b72dd4> [Žiūrėta 2024 05 11].
38. Lietuvos rytas, „Lietuvos konfliktas su Kinija labiausiai kirs maisto pramonei: tikisi, kad verslas su politika nebus siejami“, https://www.lrytas.lt/verslas/rinkos-pulsas/2021/11/22/news/lietuvos-konfliktas-su-kinija-labiausiai-kirs-maisto-pramonei-tikisi-kad-verslas-su-politika-nebus-siejami-21481114#google_vignette [Žiūrėta 2024 05 11].
39. Lisbeth Agestam, „Ethical Power Europe“, International Affairs, Vol. 84, No. 1 (2008): 1-11. <https://www.jstor.org/stable/25144711> [Žiūrėta 2024 05 11].
40. Liska, George. Alliances and the Third World (Baltimore, Maryland: Johns Hopkins University Press, 1968).
41. Long, Tom. „Small States, Great Power? Gaining Influence Through Intrinsic, Derivative, and Collective Power“, International Studies Review, Vol. 19, No. 2, (2017): 185-205 <https://www.jstor.org/stable/26407895> [Žiūrėta 2024 05 11].
42. Lynch, Cecilia. „Beyond Appeasement“, (Ithaca: Cornell University Press, 1999), 1. https://books.google.lt/books?id=YSeLkev-yCcC&printsec=copyright&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false [Žiūrėta 2024 05 11].
43. Mack, Andrew . „Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict.“, World Politics 27(2) (1975): 175-200 <https://doi.org/10.2307/2009880> [Žiūrėta 2024 05 11].
44. Manners, Ian. “Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?” JCMS: Journal of Common Market Studies, Volume 40. Number 2 (2002): 235-258. <https://www.princeton.edu/~amoravcs/library/mannersnormativepower.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].
45. Manners, Ian. „The Concept of Normative Power in World Politics“ https://pure.diis.dk/ws/files/68745/B09_maj_Concept_Normative_Power_World_Politics.pdf [Žiūrėta 2024 05 11].

46. Miniotaitė, Gražina. „Europos normatyvinė galia ir Lietuvos užsienio politika“, *Politologija*, Nr. 3 (43), (2006): 3-19. <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367154201009/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [Žiūrėta 2024 05 11].
47. Nakamura, Hidetoshi. „The Concept of Civilian Power Revisited: a case of EU policy towards Iraq“, *EU Studies in Japan*, Volume 2004, Issue 24, (2004): 207-228,323. https://www.jstage.jst.go.jp/article/eusj1997/2004/24/2004_24_207/article [Žiūrėta 2024 05 11].
48. Nye Jr., Joseph S. „Soft Power: The Means to Success in World Politics“, (New York: Public Affairs, 2004). https://www.academia.edu/28699788/Soft_Power_the_Means_to_Success_in_World_Politics_Joseph_S_Nye_Jr [Žiūrėta 2024 05 11].
49. Paulauskas, Artūras. „Naujoji Lietuvos užsienio politika“ [kalba Vilniaus universitete], Vilnius, 2004-05-24, <https://pazinkvalstybe.lt/laikinojo-prezidento-a-paulausko-kalba-vilniaus-universitete-naujoji-lietuvos-uzsienio-politika-22415> [Žiūrėta 2024 05 11].
50. Thorhallsson, Baldur ir Sverrir Steinsson, „Small state foreign policy“/In *The Oxford Research Encyclopaedia of Politics*. (2017). https://www.researchgate.net/publication/313769977_Small_State_Foreign_Policy [Žiūrėta 2024 05 11].
51. Thorhallsson, Baldur. „Small States in the UNSC and the EU: Structural Weaknesses and Ability to Influence“/in *Small States in a Legal World* Petra Butler (pp.35-64) (2017). https://www.researchgate.net/publication/316610964_Small_States_in_the_UNSC_and_the_EU_Structural_Weaknesses_and_Ability_to_Influence [Žiūrėta 2024 05 11].
52. Tocci, Nathalie (sud.), *Who Is a Normative Foreign Policy Actor? The European Union and Its Global Partners*, (Brussels: Centre for European Policy Studies, 2008) 1–23. <https://www.files.ethz.ch/isn/55957/CEPS%20Pb%202008-05%20Who%20is%20a%20Normative%20Foreign%20Policy%20Actor.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].
53. Tocci, Nathalie. “Profiling Normative Foreign Policy: The European Union and its Global Partners”, *CEPS Working Document No. 279*, (2007), 6. <https://aei.pitt.edu/7580/1/Wd279.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].
54. Valionis, Antanas. *Politikos sąpuoklės*, (Vilnius: Tyto Alba, 2018), 143.
55. Vikipedija, „Baltarusija“, <https://lt.wikipedia.org/wiki/Baltarusija> [Žiūrėta 2024 05 11].
56. Vital, David. *The Inequality of States*, (Oxford: Clarendon Press, 1967).
57. Vitkus, Gediminas ir Jūratė Novagrockienė, „Lietuvos įtaka ES Tarybos sprendimams“, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga*, Nr. 6, (1), (2008): 91–120. <https://web.vu.lt/tspmi/g.vitkus/files/2012/10/05-Vitkus-Novagrockiene.pdf> [Žiūrėta 2024 05 11].
58. Wiener, Antje. “Contested Meanings of Norms: A Research Framework.”, *Comparative European Politics*, 5 (2007): 1–17. https://www.researchgate.net/publication/237249455_Contested_Meanings_of_Norms_A_Research_Framework [Žiūrėta 2024 05 11].
59. Zupancic, Rok. Miha Hribernik, „Small States as “Contributing Nations” to the EU’s Normative Power: the Case of Slovenia“, *Romanian Journal of European Affairs*, 11 (2011): 34-49. https://www.researchgate.net/publication/228158753_Small_States_as_'Contributing_Nations'_to_the_EU's_Normative_Power_The_Case_of_Slovenia [Žiūrėta 2024 05 11].

Summary

Lithuania, like other small states, cannot boast of large resources, so perhaps the only way to stand out in the international arena is to use existing international institutions to shape provisions in foreign policy in order to implement strategic goals. This work aims to find out by what means and how successfully Lithuanian diplomacy succeeds in implementing the tasks of normative foreign policy.

In the first part of the work, an analysis of the academic literature was carried out, thanks to which the criteria were determined, on the basis of which the aim of forming provisions in international relations was sought and recorded in the programs of the Governments of the Republic of Lithuania.

In the second part of the work, the program parts of the Governments operating during the period of the years 2004 – 2020, dealing with foreign policy goals were analyzed, and the normative content of Lithuanian foreign policy goals were selected according to the selection criteria.

In the third part of the work, based on the activity reports of the Ministry of Foreign Affairs, it was analyzed how the Ministry of Foreign Affairs carried out the tasks set for the implementation of the established normative goals of foreign policy.

After assessing the work done by the Ministry of Foreign Affairs in implementing the normative foreign policy goals, little evidence of successful activities was found. The criteria that have been established show that Lithuanian diplomacy was able to operate successfully in matters of the introduction of EU sanctions against Russia and Belarus. There is also concrete progress in the allocation of funding for development cooperation.

However, the majority of MFA reports are more a discussion of the actions taken, but not a presentation of the results in the implementation of the set goals. The analysis of annual activity reports of the Ministry of Foreign Affairs reveals a general trend that the Ministry of Foreign Affairs does not have an optimal way of evaluating its activities. After evaluating what has been stated, until a unified and permanent system for evaluating the tasks accomplished by the Ministry of Foreign Affairs is created, it is difficult to talk about any kind of assessment of the implementation of the normative foreign policy of Lithuania through the activities carried out by the Ministry of Foreign Affairs.